

I Zjazd Elektrotechników Polskich (7–9 czerwca 1919 r.) w Warszawie – utworzenie Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich

1st Congress of Polish Electrical Engineers on 7–9 June 1919 in Warsaw – establishment of the Association of Polish Electrical Engineers

Jerzy Hickiewicz, Piotr Rataj

Słowa kluczowe: zjazdy elektrotechników, Stowarzyszenie Elektryków Polskich, historia elektrotechniki

Artykuł prezentuje historię udziału polskich elektrotechników w zjazdach techników przed odzyskaniem niepodległości, a także okoliczności zwołania, przebieg i sformułowane wnioski na I Zjeździe Elektrotechników Polskich, odbytym w dniach 7–9 czerwca 1919 r. w Warszawie.

Przedstawiono próby utworzenia organizacji łączącej wszystkich polskich elektrotechników i proces powołania Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich na I Zjeździe Elektrotechników Polskich.

Keywords: electrical engineering conferences, Association of Polish Electrical Engineers, history of electrical engineering

The article presents the participation history of Polish electrical engineers in the technician's meetings before Poland regained independence, as well as the circumstances of convening, proceeding and conclusions formulated at the First Congress of Polish Electrical Engineers, held on June 7–9, 1919 in Warsaw, Poland. The paper describes attempts to create an organization combining all Polish electrical engineers and the process of establishing the Association of Polish Electrical Engineers at the 1st Congress of Polish Electrical Engineers.

Czas, w którym elektrotechnika stawiała się coraz ważniejszą dziedziną techniki, był jednocześnie okresem niebytu polskiej państwowości. Z poszczególnych zaborów praktycznie tylko w autonomicznej Galicji istniały warunki umożliwiające organizowanie zjazdów Polaków ze wszystkich zaborów.

Zjazdy polskich elektrotechników i starania o utworzenie organizacji ogólnopolskiej elektryków przed odzyskaniem niepodległości

W 1882 r. odbył się w Krakowie pierwszy Zjazd Techników Polskich, domyślnie mający jednoczyć przedstawicieli techniki ze wszystkich zaborów, choć z powodu utrudnień związanych z przekraczaniem granic, liczba uczestników z Rosji i Niemiec była niewielka. Do wybuchu I wojny światowej zorganizowano sześć takich zjazdów, wszystkie miały miejsce w Galicji – w Krakowie i Lwowie. Choć już na pierwszym zjeździe pojawiła się tematyka elektrotechniczna, to początkowo nie była ona formalnie wyodrębniona.

Wbrew tym trudnościom, to jednak w Warszawie miał miejsce pierwszy większy zjazd polskich elektrotechników, zwołany przez środowisko warszawskie w dniach 1–3 października 1903 r.

Ten zjazd jest uznawany za pierwszy zjazd elektryków polskich, choć oficjalnie zarejestrowano go jako Zebranie ogólne Delegacji Elektrotechnicznej (warszawskiej). Uczestniczyły w nim 42 osoby, w zdecydowanej większości z Kongresówki i pozostałej części Imperium Rosyjskiego, choć zapowiadana tematyka dotyczyła rozwoju elektrotechniki we wszystkich zaborach.

Kolejnym zjazdem, w którym tematyka elektrotechniczna wyraźnie się ujawniła, był V Zjazd Techników Polskich w Lwowie w 1910 r. Obrady zjazdu toczyły się w sekcjach, w tym także już elektrotechnicznej (w której wzięło udział 36 osób, przewodniczył jej prof. Roman Dzieślewski). Kolejny VI Zjazd Techników Polskich odbył się w dniach 12–16 września 1912 r. w Krakowie. Był on podzielony na zjazdy branżowe, w tym elektrotechników, który nazwany został I Zjazdem Elektrotechników Polskich (wzięło w nim udział ok. 30 uczestników, a więc mniej niż w Warszawie w 1903 r., w większości z Galicji, przewodniczącym był prof. Aleksander Rothert). To właśnie w trakcie tego zjazdu została po raz pierwszy rzucona myśl utworzenia organizacji skupiającej wszystkich polskich elektryków. Zgłoszono wtedy wniosek, referowany przez inż. Leonarda Freudensohna (później zmienił nazwisko na Zgliński) z Krakowa: (...) *I Zjazd Elektrotechników Polskich uznaje za konieczne utworzenie organizacji elektrotechników polskich, któraby popierała rozwój elektrotechniki i broniła interesów tak moralnych jak i materialnych ogółu elektrotechników, pod nazwą: Związek elektrotechników polskich z siedzibą w Krakowie*. Wybuch wojny w 1914 r. uniemożliwił zrealizowanie tego zamierzenia.

Dopiero w 1917 r., kiedy większość ziem polskich została zajęta przez państwa centralne (Niemcy i Austro-Węgry) i po względnym ustabilizowaniu sytuacji wojennej, polscy technicy (w tym i elektrotechnicy) wznowili organizację zjazdów. Miały one przygotować do nowych warunków powojennych, organizowane były w nadziei na możliwość odbudowy kraju własnymi siłami. Największe znaczenie miały trzy: Nadzwyczajny (VII) Zjazd Techników Polskich w Warszawie (12–15 kwietnia), II Galicyjski Zjazd Przemysłowy w Krakowie (28–30 września) i Zjazd Techników Polaków w Moskwie (6–11 października). Zebrani na zjeździe moskiewskim elektrotechnicy przedstawili całościowy program organizacji elektrotechniki w Polsce, która jak się spodziewano, miała powstać po zakończeniu wojny światowej. Program obejmował: szkolnictwo, elektryfikację, energetykę, przemysł i łączność. Na zjeździe warszawskim tematyka elektrotechniczna była poruszana w Dziale elektrotechnicznym (jego pracom przewodniczył Tadeusz Sułowski). Uczestnicy Działu elektrotechnicznego zjazdu (ok. 70 osób) postanowili, by w terminie nie dłuższym jak roczny, zwołać w Warszawie ogólnokrajowy

Em. prof. Pol. Op. Jerzy Hickiewicz – Politechnika Opolska, Pracownia Historyczna SEP w Opolu, Oddział Opolski SEP
mgr hist. Piotr Rataj – Uniwersytet Opolski, Pracownia Historyczna SEP w Opolu, Oddział Opolski SEP

Rys. 1. Leonard Freudensohn (Zgliński) 1881–1966 (źródło: *Przegląd Elektrotechniczny* 1939, nr 12, s. 609)

Zjazd Elektrotechniczny. Z powodu wypadków wojennych i politycznych w 1918 r. także tego postanowienia nie udało się spełnić. Pamięć o obu inicjatywach, krakowskiej z 1912 r. stworzenia organizacji skupiającej wszystkich polskich elektrotechników oraz warszawskiej z 1917 r. zwołania zjazdu polskich elektrotechników, pozostała jednak żywa zarówno w środowisku galicyjskich, jak i warszawskich elektryków.

Okoliczności zwołania Zjazdu w 1919 r.

Jeszcze przed wybuchem wojny, w 1914 r. powstała Sekcja galicyjska Związku Elektrowni Austro-Węgierskich, która jednak z powodu wojny była bezczynna. W 1918 r., z inicjatywy dyrektora elektrowni w Tarnowie, Jana Studniarskiego, nawiązując do tematyki sekcji, zwołano zjazd elektrowni galicyjskich. Termin zjazdu wyznaczono ostatecznie na 4 stycznia 1919 r. Na miejsce zjazdu wybrano Kraków. Przybyli przedstawiciele 15 elektrowni. W toku dyskusji dyrektor elektrowni we Lwowie, Józef Tomicki, postawił wniosek, by rozwiązać związki łączące galicyjskie elektrownie ze Związkiem Elektrowni Austro-Węgierskich i utworzyć Związek Współdzielczy Elektrowni Polskich oraz niezależny od niego Związek Elektrotechników Polskich. Uchwalono powołanie komisji dla wypracowania statutów dla tych dwóch organizacji. Jednocześnie na 8 lutego 1919 r. zaplanowano organizację drugiego zjazdu elektrowni w Krakowie, gdzie postanowiono przedyskutować przygotowywane statuty. W skład Komisji Statutowej, mającej wypracować statut Związku Elektrotechników Polskich, weszli: Wilhelm Hertz, Adolf Włodzimierz Schleyen, Edmund Burzacki, Kazimierz Siwicki, Tadeusz Żerański. Rozpatrywali oni trzy możliwe opcje. W pierwszej postulowano utworzenie odrębnego zrzeszenia elektrotechników, całkowicie niezależnego od innych stowarzyszeń ogólnotechnicznych i istniejących już kół elektrotechnicznych. Druga wersja zakładała utworzenie wielkiego ogólnopolskiego zrzeszenia technicznego, w którym powstałaby sekcja elektrotechniczna, wspólna dla całego kraju. W trzeciej rozważano również możliwość oparcia się na dotychczasowych organizacjach elektrotechnicznych i zorganizowanie delegacji, która byłaby łącznikiem między nimi. Nie zdołano wówczas wypracować jednej koncepcji. W chwili podjęcia prac przez Komisję Statutową zjazdu elektrowni galicyjskich w Krakowie, istniało 6 osobnych kół lub sekcji elektrotechnicznych w: Warszawie, Lwowie, Krakowie, Sosnowcu, Łodzi i Poznaniu. Członkowie krakowskiej Komisji, wobec nierozstrzygnięcia koncepcji Związku zwrócili się zatem w piśmie z 14 stycznia 1919 r. do Koła Elektrotechników przy Stowarzyszeniu Techników w Warszawie jako największego z nich. Ze względu na niedostatek kwater

w Krakowie, przepełnionego uchodźcami ze wschodniej Galicji i Śląska, niemożliwe było zorganizowanie planowanego zjazdu elektrowni polskich. W związku z tym w piśmie przedstawiającym okoliczności utworzenia komisji i diskutowanych rozwiązań, zaproponowano także jak najszybsze zwołanie w Warszawie wspólnego zjazdu projektowanych: Związku Elektrowni Polskich i Związku Elektrotechników Polskich. Chcąc przyspieszyć rozwój wypadków komisja krakowska wysłała do Warszawy T. Żerańskiego i E. Burzackiego w celu osobistego nawiązania kontaktu w tej sprawie. Wobec tej inicjatywy warszawskie Koło Elektrotechników na posiedzeniu 27 stycznia 1919 r. ustosunkowało się do zamierzeń krakowskich. Stwierdzono ostatecznie, że w Polsce jest za mało elektrotechników i przemysł elektrotechniczny jest zbyt słabo rozwinięty, by osobna organizacja elektrotechników zdołała się utrzymać. Uznano jednak jednomyślnie, że należy utworzyć centralny punkt, który koordynowałby prace poszczególnych kół. Ponadto warszawscy elektrotechnicy wysłali pismo krakowskie i własną odpowiedź do koła w Łodzi.

Jednocześnie odpowiadając na propozycję, Zarząd warszawskiego Koła stwierdził, że na zorganizowanie wspólnego zjazdu obu Związków potrzeba więcej czasu niż proponowany przez delegatów z Krakowa, wobec czego zdecydowano się zorganizować tylko zjazd elektrowni 24 kwietnia 1919 r. Prace przygotowawcze do zjazdu podjęło Towarzystwo Przemysłowców Królestwa Polskiego. Zjazd ten odbył się w planowanym terminie, utworzono wówczas Związek Elektrowni Polskich z Tadeuszem Sułowskim jako prezesem. Natomiast organizacji Zjazdu Elektrotechników Polskich podjęło się warszawskie Koło Elektrotechników, które wyłoniło na posiedzeniu 24 marca komisję złożoną z: prof. Mieczysława Pożaryskiego, Kazimierza Szpotańskiego i Bolesława Jabłońskiego. Komisja, po wypracowaniu wstępnego programu i regulaminu, wyłoniła Komitet Organizacyjny Zjazdu, do którego włączono jeszcze: Romana Podoskiego, Ksawerego Gnoińskiego i Mieczysława Sikorskiego. Przewodniczącym Komitetu został Mieczysław Pożaryski, a sekretarzem Bolesław Jabłoński.

Z kolei Komisja Statutowa w Krakowie, po zainicjowaniu prac nad Zjazdem w Warszawie, przemianowana została na Komisję Zjazdową. Komisja ta, do której dodano Stanisława Bielińskiego i Leonarda Zglińskiego, wraz z Kołem Elektrotechników w Krakowie (działało ono przy Krakowskim Towarzystwie Technicznym, założone jeszcze przed wojną w 1914 r.) kontynuowała prace nad statutem Związku Elektrotechników. Wobec wcześniej uzyskanej

Rys. 2. Tadeusz Sułowski 1874–1952 (źródło: „O program elektryfikacji: Sprawozdanie z obrad Ogólnokrajowego Zjazdu Elektrowni we Lwowie dn. 7–9 marca 1937 r.”, Lwów 1937, s. 198)

Rys. 3. Jan Studniarski 1876–1946 (źródło: Zbigniew Porada „Prof. Jan Studniarski (1876–1946) w 140 rocznicę urodzin i 70 rocznicę śmierci”, *Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe* 2016, nr 4 (112), s. 36)

opinii z Warszawy przyjęto koncepcję utworzenia tylko delegacji, koordynującej działania poszczególnych kół i sekcji. Efektem ich starań było opracowanie Regulaminu Polskiej Delegacji Elektrotechnicznej, który zgłoszono na warszawski Zjazd.

Na początku maja Komitet Organizacyjny Zjazdu rozpoczął wysyłanie okólników, zaproszeń, zbieranie referatów i załatwianie spraw organizacyjnych. Ustalono program i termin Zjazdu z pozostałymi elektrotechnicznymi kołami i sekcjami. Czas Zjazdu początkowo przewidywano na 31 maja, 1 i 2 czerwca 1919 r., jednak na posiedzeniu Komitetu 7 kwietnia zdecydowano przesunąć termin na 7, 8 i 9 czerwca tego roku. Stało się tak z powodu wyborów do Sejmu w Wielkopolsce, które miały się odbyć w pierwszym planowanym terminie Zjazdu. Wyłoniono ponadto Komisję Gospodarczą Zjazdu, złożoną z: Stefana Makowskiego, Kazimierza Harasimowicza, Tadeusza Ziętkowskiego, Klemensa Jaszewskiego, Zygmunta Łady, Nieniewskiego (nieznanego z imienia) i Pawłowskiego, która miała zająć się organizacją wycieczek i noclegów dla uczestników.

Zaproszenia na Zjazd (jeszcze w pierwotnie zakładanym terminie) zawierały ponadto regulamin i program Zjazdu. Program ten składał się z siedemnastu punktów (zachowano tu jak i w cytatach przytoczonych w dalszej części tekstu, ówczesną pisownię):

1. Założenie Związku Elektrotechników.
2. Sprawa Związku Elektrowni.
3. Uchwała w sprawie założenia czasopisma elektrotechnicznego.
4. Uchwały w sprawie organizowania i popierania przemysłu elektrotechnicznego na Ziemiach Polskich.
5. Założenie Muzeum elektrotechnicznego.
6. Sprawa Związku Firm Elektrotechnicznych.
7. Ujednostajnienie przepisów.
8. Ujednostajnienie słownictwa.
9. Uchwała w sprawie jednostek elektrycznych.
10. Uchwała w sprawie upaństwowienia komunikacji telefonicznej.
11. Uchwała w sprawie upaństwowienia źródeł energii.
12. Uchwała w sprawie wywłaszczenia gruntów pod budowę elektrowni i linii elektrycznych.
13. Uchwały w sprawie koncesji elektrycznych wogóle, a miejskich w szczególności.
14. Uchwała w sprawie organizacji szkolnictwa elektrotechnicznego.
15. Pozatym na Zjeździe należałoby poruszyć jeszcze sprawy dotyczące a) elektryfikacji kraju, b) kolejnictwa elektrycznego, c) statystyki, d) przedmiotów najodpowiedniejszych do fabrykacji w naszych warunkach, e) zastosowania elektrotechniki w przemyśle i rolnictwie, f) sprawy elektrycznych urzędzeń wojskowych, g) urzędzeń

prądu słabego, h) radiotelegrafii, i) pomiary elektryczne, k) badania materiałów, l) teoria elektrotechniki.

16. Sprawa ciągłości zjazdów, które mogłyby się odbywać corocznie.

17. Sprawy inne nie objęte powyższym spisem.

W regulaminie stwierdzono, że uczestnikiem Zjazdu może być każdy technik narodowości polskiej, zajmujący się elektrotechniką. Po wypełnieniu kwestionariusza i wpłacie składki w wysokości 20 marek polskich uczestnik otrzymywał kartę wstępu na Zjazd, którą wydawano w Biurze Zjazdu (mieściło się w Gmachu Stowarzyszenia Techników przy ul. Czackiego 3 w Warszawie). Termin przysyłania referatów (zaopatrzonych w streszczenie i ewentualny wniosek) ustalono na 20 maja. Czas wystąpienia miał nie przekraczać 20 minut, w czasie których referent miał przedstawić w skrócie całą sprawę. Każdemu uczestnikowi Zjazdu przysługiwało prawo głosu. W jednej sprawie można było mówić jednak tylko raz, nie dłużej niż 5 minut. Dopuszczano jednak wyjątki, za zgodą zebrania.

Warto jeszcze wspomnieć, że w przeddzień Zjazdu, 6 czerwca 1919 r. odbył się w Warszawie (w gmachu Stowarzyszenia Techników) Drugi Zjazd Związku Elektrowni Polskich.

Program Zjazdu

Ze względu na liczne zgłoszenia i wysłane referaty program uległ daleko idącemu rozbudowaniu, 5 czerwca był już gotowy ostateczny plan rozkładu zajęć i referatów na poszczególne dni zjazdu. Obrady podzielono na plenarne, sekcyjne (w sekcjach: przepisowej, przemysłowo-handlowej, szkolnej i kolejowej) i komisyjne. Pełny plan prezentował się tak:

Dzień pierwszy, sobota, 7 czerwca

Od g. 10 do 13. Posiedzenie plenarne

Otwarcie zjazdu.

1. Wybór Prezydium Zjazdu, Prezydium Sekcyi i prezydium komisji wnioskowej.
2. Przemówienia delegatów.
3. Sprawa Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich:
 - a) Regulamin polskiej Delegacji Elektrotechnicznej, ref. Inż. Tadeusz Żerański;
 - b) Statut Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich, ref. Inż. Jerzy Hirszowski.
 Dyskusja i wybór Komisji.

Rys. 4. Mieczysław Pożaryski 1875–1945 (źródło: *Politechnika Warszawska 1915–1925: „Księga pamiątkowa”*, red. Leon Staniewicz, Warszawa 1925, s. 127)

Rys. 5. Program Zjazdu na okładce pierwszego numeru *Przeglądu Elektrotechnicznego*, który wyszedł jeszcze przed Zjazdem, 25 maja 1919 r.

4. Ujednostajnienie słownictwa, ref. Inż. Stanisław Wysocki, Dyskusya, przyjęcie wniosku, wybór Komisji.
5. Czasopismo elektrotechniczne, ref. Inż. Stanisław Wysocki, Dyskusya, przyjęcie wniosku, wybór Komisji.
6. Widoki powstania i rozwoju przemysłu elektrotechnicznego w Polsce, ref. Inż. Wacław Petsch, Dyskusya, przyjęcie wniosku, wybór Komisji.
7. Związek Zawodowy Inżynierów Elektrotechników, ref. Inż. Jan Straszewicz.
8. Związek Firm Elektrotechnicznych, ref. Inż. Jerzy Hirszowski, Dyskusya, przyjęcie wniosku.

Od g. 15 do 17. Wycieczki (odbywały się jednocześnie, do wyboru była jedna)

1. Elektrownia Tramwajowa.
2. Dom Magazynowy Braci Jabłonowskich.
3. Muzeum Narodowe i Stare Miasto.

Od g. 17 do 19. Posiedzenia w Sekcjach.

I. Sekcja przemysłowa.

1. Prace Komisji Przepisowej Koła Elektrotechników przy Stowarzyszeniu Techników w Warszawie, ref. Inż. Bronisław Tyszka, Dyskusya, przyjęcie wniosku.
2. Dozór nad dźwigami, ref. Inż. Julian Lukrec, Dyskusya, przyjęcie wniosku.
3. Stosunek elektrowni do biur instalacyjnych, ref. Inż. Aleksander Moszkowski, Dyskusya, przyjęcie wniosku.

II. Sekcja przemysłowo-handlowa

1. Źródła energii wodnej, ref. Prof. Karol Pomianowski.
2. Sprawa ujednostajnienia źródeł energii, ref. Inż. Jan Studniarski, Dyskusya, przyjęcie wniosków.
3. Sprawa zakupu materiałów elektrotechnicznych, ref. Inż. Piotr Król, Dyskusya, przyjęcie wniosków.

III. Sekcja szkolna

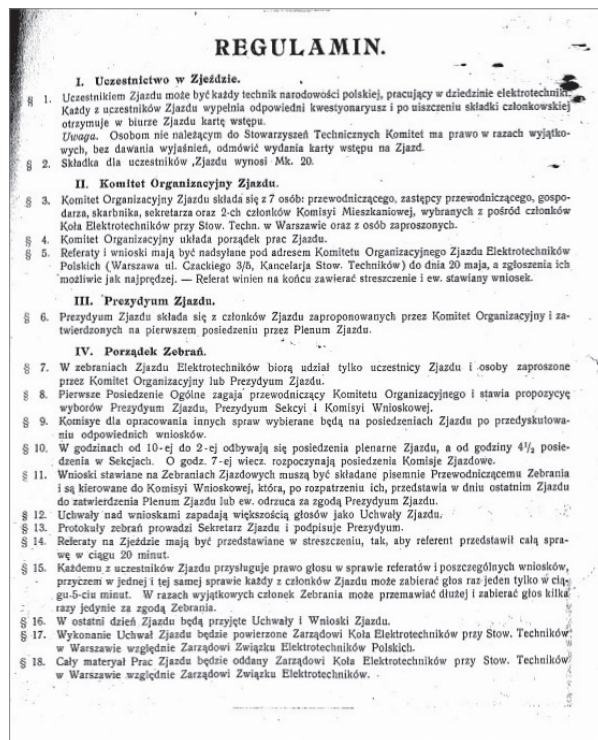
1. Sprawa szkolnictwa elektrotechnicznego wogóle i wyższego w szczególności, ref. Prof. Mieczysław Pożaryski, Szkolnictwo elektrotechniczne średnie, ref. Inż. Mieczysław Sikorski, Szkolnictwo elektrotechniczne niższe, ref. Inż. Mateusz Nacholiński, Sprawa otwarcia szkoły majstrów fabrycznych dla elektrotechniki i szkoły elektrotechnicznej w Krakowie, ref. Inż. Leonard Zgliński. Dyskusya, przyjęcie wniosków.
2. Sprawa Muzeum Elektrotechnicznego, ref. Inż. Bolesław Jabłoński, Dyskusya, przyjęcie wniosku.
3. Nowy aparat projekcyjny do projekcji ruchomej, Pokaz aparatu i obrazów ruchomych, ref. Inż. Stanisław Śliwiński.

Od g. 19. Posiedzenia w Komisjach.

Dzień drugi, niedziela, 8 czerwca.

Od g. 10 do 13. Posiedzenie plenarne.

1. Elektryfikacja kraju:
 - a) Odbudowa kraju a elektryfikacja, ref. Inż. Kazimierz Siwicki.
 - b) Torf, ref. Inż. Kazimierz Łubkowski.
 - c) Koncesje elektrotechniczne wogóle, a miejskie w szczególności, ref. Inż. Kazimierz Straszewski.

Rys. 6. Regulamin Zjazdu (źródło: Centralne Państwowe Historyczne Archiwum Ukrainy we Lwowie, fond 224, opis 1, sprawa 104)

d) Przedsiębiorstwa miejskie, czy koncesyjne, ref. Inż. Józef Le-nartowicz.

Dyskusya, przyjęcie wniosków.

2. Przemysł elektrotechniczny:

Historya, stan obecny i przyszłość przemysłu elektrotechnicznego w Polsce, ref. Inż. Tomasz Ruśkiewicz,

Dyskusya, przyjęcie wniosków.

3. Kolejnictwo elektryczne, ref. Inż. Roman Podoski,

Dyskusya, przyjęcie wniosków.

Od g. 15 do 17. Wycieczki.

1. Elektrownia Miejska.

2. Stacja Filtrów.

3. Łazienki.

Od g. 17 do 19. Posiedzenia w Sekcyach.

I Sekcja przepisowa.

1. Sprawa ujednostajnienia w Państwie Polskiem napięć i częstotli-wości, ref. Inż. Leonard Zgliński,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

2. Miary w elektrotechnice, ref. Prof. Mieczysław Pożaryski,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

II Sekcja przemysłowo-handlowa.

1. Zastosowanie elektrotechniki prądu silnego do celów prowadze-nia wojny, ref. Inż. Waclaw Günther,

Organizacya elektrycznych formacyi i urzędzeń wojskowych, ref. Inż. Stanisław Koziółkowski,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

2. Projekt przesyłania energii z Zagłębia Dąbrowskiego do Łodzi i Warszawy, ref. Inż. Kazimierz Gayczak

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

3. Urządzenie napędu elektrycznego w cukrowni nowoczesnej, ref. Inż. Kazimierz Śliwiński,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

III Sekcja kolejowa.

1. Prądy błądzące w sieci tramwajów elektrycznych, ref. Inż. Zyg-munt Wendrowski,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

2. Elektryfikacya dróg żelaznych w Polsce, ref. Inż. Zygmunt Klam-borowski,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

Od g. 19. Posiedzenia w Komisjach.

Dzień trzeci, poniedziałek, 9 czerwca.

Od g. 10 do 13. Posiedzenie plenarne.

1. O przedsiębiorstwach mieszanych publiczno-prywatnych, ref. Inż. Henryk Dylion,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

2. Polskie i międzynarodowe zrzeszenia inżynierów, dorad-ców i rzeczoznawców, ekspertyzy sądowe, ref. Inż. Ksawery Gnoiński,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

3. Komunikat Związku Elektrowni, ref. Inż. Tadeusz Sulowski.

4. Komunikat Związku Firm Elektrotechnicznych, ref. Inż. Jerzy Hirszowski.

5. Komunikat Związku Zawodowego Inżynierów Elektrotechników, ref. Inż. Jan Straszewicz.

6. Uchwalenie wniosków w sprawach: Stowarzyszenia Elektrotech-ników Polskich, przepisów, szkolnictwa, muzeum, czasopisma itp.

7. Sprawa ciągłości Zjazdów, ref. Inż. (Jan lub Waclaw) Pawłowski,

Dyskusya, przyjęcie wniosku.

8. Wolne głosy.

9. Zamknięcie Zjazdu.

Od g. 15 do 17. Wycieczki.

1. Stacja Telefonów.

2. Zwiedzenie urzędzeń Teatru Polskiego.

3. Wiadukt Alei 3-go Maja i Mostu Poniatowskiego.

Od g. 17 do 19. Wspólny obiad (Odbył się w restauracji hotelu Brünnowskiego przy ul. Fredry 12, by wziąć udział, należało kupić kartę uczestnictwa w cenie 16 marek)

Od g. 19:30. Przedstawienie Operowe w Teatrze Wielkim

Specjalnie na Zjazd Komitet Organizacyjny wydał *Dziennik Zjaz-du Elektrotechników*, którego redaktorem był Roman Podoski. Jeden numer kosztował 1 markę, uczestnicy Zjazdu otrzymywali go bez-płatnie. Wiadomo na pewno, że wyszły dwa numery, odpowiednio dla pierwszego (14 stron) i drugiego dnia Zjazdu (8 stron + 2 stroni-cowy dodatek). Numer pierwszy zawierał: reklamy, program Zjazdu, komunikaty Komisji Gospodarczej, projekt ustawy Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich, streszczenia i wnioski referatów, re-gulamin Polskiej Delegacyi Elektrotechnicznej, drobne informacje i spis alfabetyczny uczestników Zjazdu (269 nazwisk). Numer drugi

Rys. 7. Pierwsza strona *Dziennika Zjazdu Elektrotechników Polskich* (źródło: zbiory Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika” we Lwowie)

Rys. 8. Tomasz Arlitewicz 1876–1952
(źródło: *Przegląd Elektrotechniczny* 1939, nr 12, s. 629)

również zawierał reklamy, streszczenia i wnioski referatów, zmiany w programie Zjazdu, sprawozdanie z posiedzenia plenarnego w pierwszym dniu i w końcu dalszy ciąg listy uczestników Zjazdu (74 nazwiska). Ogółem *Dziennik* zawierał spis 343 nazwisk. Warto dodać, że w trakcie Zjazdu w Biurze Zjazdu zbierano zapisy i prenumeratę (15 marek) na projektowany pamiętnik Zjazdu. Został on opublikowany na początku 1921 r., kosztował 150 marek polskich.

Przebieg Zjazdu

Pierwszy dzień

Zjazd otworzył przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, Mieczysław Pożaryski, który podziękował uczestnikom za liczną obecność i rządowi za wysłanie swych przedstawicieli. Następnie rozpoczęły się obrady plenarne. Wybrano przez aklamację Prezydium Zjazdu, w składzie zaproponowanym przez M. Pożaryskiego: na pierwszy dzień – przewodniczący Stanisław Domagalski (z Poznania), wiceprzewodniczący Jan Studniarski (Tarnów) i Ignacy Bereszek (Sosnowiec), na drugi dzień – przewodniczący Józef Tomicki (Lwów), wiceprzewodniczący Józef Cybichowski (Poznań) i Jan Bigalke (Łódź), na trzeci dzień – Tomasz Ruśkiewicz (Warszawa), wiceprzewodniczący Tadeusz Żerański (Kraków) i Stanisław Poradowski (Kalisz). Generalnym sekretarzem Zjazdu (z prawem kooptacji) został Tomasz Arlitewicz (z Warszawy), który powołał do współpracy Juliana Kraushara (Warszawa) i Stefana Szybalskiego (Warszawa).

Po ukonstytuowaniu Prezydium postanowiono wysłać telegram do Sejmu Rzeczypospolitej z wyrazami hołdu, a następnie uczczono pamięć zmarłych kolegów. Przewodniczący przedstawił biograficzne wzmianki o dwóch z nich: Władysławie Tarczyńskim i Marianie Lutosławskim. Później odczytano depesze od Stowarzyszenia Przemysłowego Instalatorów Elektrycznych we Lwowie, rektora i grona profesorów Szkoły Politechnicznej we Lwowie i od prof. Aleksandra Rotherta.

W następnej części miały miejsce powitania delegatów, byli to:

- Mieczysław Sikorski w imieniu Komitetu Organizacyjnego,
- Piotr Drzewiecki, prezydent Warszawy w imieniu własnym i władz miejskich Warszawy,
- Kazimierz Drewnowski, w imieniu Ministerstwa Spraw Wojskowych,
- Jan Urbański w imieniu Ministerstwa Pocht i Telegrafów, którego stałym delegatem na Zjazd wyznaczono Jasińskiego (Edmunda lub Jakuba),
- prof. Wacław Dziewulski (fizyk) w imieniu Uniwersytetu Warszawskiego,

- Wincenty Balasiński w imieniu Polskiego Związku Zawodowego Pracowników Elektrotechnicznych,
- Jerzy Hirszowski w imieniu Związku Firm Elektrotechnicznych,
- Józef Tomicki w imieniu Sekcji Elektrotechnicznej Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie,
- Rybczyński (nieznany z imienia) w imieniu Ministerstwa Robót Publicznych,
- Tadeusz Sułowski w imieniu Związku Elektryków Polskich.

Następnie Tadeusz Żerański i Jerzy Hirszowski zabrali głos w sprawie Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Były to bardzo ważne wystąpienia, bowiem jednym z głównych celów Zjazdu było powołanie organizacji łączącej wszystkich polskich elektryków. Na Zjazd zgłoszono dwie koncepcje takiej organizacji.

Pierwszą propozycję zaprezentował Tadeusz Żerański z Krakowa, który w imieniu krakowskiej Komisji Zjazdowej przedstawił regulamin „Polskiej Delegacji Elektrotechnicznej”. Tenże Regulamin składał się z 10 punktów:

§ 1. *Celem Delegacji jest utrzymywanie łączności między istniejącymi kołami, względnie sekcjami elektrotechnicznymi na ziemiach polskich, oraz reprezentowanie interesów zawodowych i technicznych ogółu elektrotechników polskich wobec rządu i społeczeństwa.*

§ 2. *Każda ze wspomnianych powyżej organizacji wybiera delegatów w zależności od liczby swoich członków, a mianowicie: organizacja licząca od 5 do 25 członków: 1 delegata, od 25 do 50 członków 2 delegatów, a ponad 50 członków 3 delegatów.*

§ 3. *Raz na rok odbywa się Walne zebranie delegatów, na które wybiera ze swego łona Zarząd Delegacji. Zarząd składa się: z prezesa, 2-ch wiceprezesów, sekretarza i skarbnika z których co najmniej jeden wiceprezes, sekretarz i skarbnik muszą mieszkać w Warszawie jako siedzibie Zarządu Delgacji.*

Mandaty Delegatów i Zarządu są ważne na jeden rok.

§ 4. *Zarząd Delegacji załatwia sprawy bieżące; wszelkie sprawy ważniejsze muszą być poddane decyzji zebrania delegatów.*

§ 5. *Co 3 miesiące odbywa się zwyczajne zebranie delegatów; w razie potrzeby zwołuje Zarząd nadzwyczajne zebranie.*

§ 6. *Raz na rok odbywa się Ogólny Zjazd członków organizacji, reprezentowanych w Delegacji, w miejscu, przez poprzedni Zjazd oznaczonym.*

Pierwszy ogólny Zjazd odbędzie się w Warszawie.

§ 7. *Zarząd Delegacji zwołuje ogólny Zjazd i przygotowuje porządek dzienny Zjazdu.*

§ 8. *Ogólny Zjazd zagaja prezes Delegacji, poczem Zjazd wybiera sobie prezydium.*

Rys. 9. Tadeusz Żerański 1880–1947
(źródło: zbiory Muzeum Historii Elektryfikacji we Lwowie)

§ 9. Bezpośrednio po Zjeździe odbywa się Walne Zgromadzenie delegatów, które wybiera Zarząd.

§ 10. Na pokrycie kosztów delegacji Zjazd oznacza podatek, który zostaje ściągany od wszystkich członków przez poszczególne organizacje i przekazywany skarbnikowi delegacji.

Zaraz po nim Jerzy Hirsowski z Warszawy przedstawił drugą propozycję, prezentując projekt statutu Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Został on wydrukowany w *Dzienniku Zjazdu* jako Projekt Ustawy Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich.

▶ Rys. 10. Jerzy Hirsowski 1875–1945 (źródło: Władysław Barthel, Piotr Januszewski, „Polski Przemysł Elektrotechniczny: Przewodnik Rok 1933”, Warszawa 1933, s. 10)

W celu opracowania szczegółowych wniosków powołano Komisję Statutową z prawem kooptacji, w skład której weszli: Tadeusz Żerański (Kraków), Jerzy Hirsowski (Warszawa), Stanisław Domagalski (Poznań), Roman Januszkiewicz (Lwów), Gayczak. Na Zjeździe byli obecni obaj bracia Gayczakowie, Kazimierz, z Sosnowca i Tadeusz ze Lwowa, nie sposób jednak rozstrzygnąć, który z nich wszedł w skład Komisji, choć wydaje się, że bardziej prawdopodobny jest udział Kazimierza, bo Lwów był już w Komisji reprezentowany. Celem kooptacji było dodanie do Komisji Statutowej przedstawicieli wszystkich zaborów, chcąc podkreślić, że kształt projektowanego zrzeszenia będzie wolą wszystkich polskich elektrotechników. Dalsze obrady odesłano do Komisji Statutowej.

Kolejny punkt programu pierwszego dnia obrad, dotyczył polskiego słownictwa elektrotechnicznego, referował go Stanisław Wysocki, stawiając następujący wniosek:

Zjazd przyjmuje do wiadomości sprawozdanie z prac Centralnej Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego,

1) powierza wyłonionej przez siebie komisji, złożonej z członków Centralnej Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego i delegatów Kół Elektrotechnicznych, rozpatrzenie propozycji Komisji Centralnej i ustalenie w imieniu Zjazdu terminów elektrycznych jako obowiązujących odtąd ogół elektrotechników polskich, i

2) zwraca się do przedstawicieli Władz Rządowych, do profesorów, autorów prac z dziedziny elektrotechniki i do firm elektrycznych, aby przed wprowadzeniem terminów z dziedziny elektrotechniki zechcieli się porozumiewać z Centralną Komisją Słownictwa Elektrotechnicznego, a to w celu osiągnięcia możliwej jednolitości w tem słownictwie.

Do Komisji Słowniczej powołano członków Centralnej Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego przy Kole Elektrotechników z Warszawy: Zygmunta Bersona, Jana Rzewnickiego, Aleksandra Olendzkiego, Kazimierza Drewnowskiego, Stanisława Wysockiego oraz delegatów zamiejscowych: Tadeusza Gayczaka i Romana Januszkiewicza ze Lwowa, Henryka Dubeltowicza i Tadeusza

Żerańskiego z Krakowa, Jana Bigalkę i Henryka Dyliona z Łodzi, Stanisława Domagalskiego z Poznania, Stanisława Maruszewskiego z Lublina i Franciszka Bilka z Radomia. Komisja wydała uchwałę, ułożoną na posiedzeniu, które odbyło się pierwszego dnia Zjazdu, w trakcie obrad komisyjnych:

Zjazd postanowił przyjąć jako obowiązujące cały ogół elektrotechników polskich terminy następujące:

1) prąd zmienny, 2) biegun ujemny, 3) przewodność, 4) strumień magnetyczny, 5) rozproszenie magnetyczne, 6) częstotliwość, 7) opór indukcyjny albo reaktancja, 8) opór pozorny albo impedancja, 9) przepięcie, 10) henr, 11) bocznik, 12) napięcie międzyprzewodowe, 13) prąd przewodowy, 14) zwarcie elektryczne, zwarcie z ziemią, zwarcie ze szkieletem, twornik zwarty, 15) sprawność, 16) szkielet, przyciem szkieletem zwie się żelazna część maszyny bez uzwojenia; szkieletem bez magneśnicy, twornika, wirnika, bieguna maszynowego zwie się część żelazna odpowiedniej części maszyny bez uzwojenia; kadłubem zaś maszyny nazywa się całą nieruchomą część maszyny wraz z uzwojeniem, bez względu na to czy będzie to magneśnica, czy twornik, 17) magneśnica, 18) bieguny zwrotne, przyciem biegunami zwrotnymi nazywają się bieguny pomocnicze w maszynach prądu stałego, służące do ułatwienia komutacji, 19) maszyna bocznikowa, 20) oddziaływanie twornika, 21) wzorcowanie w znaczeniu sprawdzenia wskazań przyrządu, zaś 22) cechowanie w znaczeniu stawiania znaku lub wydawania świadectwa o przeprowadzonym wzorcowaniu, 23) łącznik drążkowy, 24) łącznik migowy, 25) łącznik pokrętny, 26) odgromnik, 27) gasik, 28) przewód jezdny, 29) puszka do rurek, 30) końcówka przewodowa (kabelsrüh), 31) przewód napowietrzny, 32) przewód uziemiający.

Do następnego zjazdu postanowiono odłożyć decyzję w sprawie nazwy: 1) maszyny bocznikowo-szeregowej, wzgl. głównikowo-bocznikowej 2) nastawnika w znaczeniu kontrolera, 3) korka bezpiecznikowego, 4) przewodu płaszczowego (syst. Kuhlo), 4) izolatora do przewodów napowietrznych, 5) mufy, przyciem przyjęto przymiotniki: (mufa) końcowa, odgałęźna, rozgałęźna, natomiast przymiotnik „złączowa” odłożono do rozstrzygnięcia po ustaleniu rzeczownika, 6) przewodu zasilającego, zasilowego, przesyłowego, rozprowadzającego i rozsyłowego, wreszcie postanowiono ogłosić konkurs na wyrazy: korek, izolator i mufa (...).

W posiedzeniu Komisji Słowniczej Zjazdu wzięli ponadto udział (poza wcześniej wymienionymi): prof. Roman Dzieślewski ze Lwowa, Waclaw Günther z Warszawy, prof. Mieczysław Pożaryski z Warszawy, Jaroszyński, Gabriel Sokolnicki ze Lwowa i Edward Krąkowski z Warszawy.

▶ Rys. 11. Stanisław Odrowąż-Wysocki 1876–1931 (źródło: „Profesor inżynier Stanisław Odrowąż Wysocki”, Warszawa 1932, s. 3)

Rys. 12. Roman Podoski 1873–1954 (źródło: „O program elektryfikacji: sprawozdanie z obrad Ogólnokrajowego Zjazdu Elektrowni we Lwowie dn. 7–9 marca 1937 r.”, Warszawa 1938, s. 9)

Następny punkt programu Zjazdu referował również Stanisław Wysocki. Przedstawił sprawę czasopisma elektrotechnicznego oraz jego propozycję programową. Po dyskusji przekazano sprawę komisji, która przedłożyła Zjazdowi następujący wniosek, przyjęty przez akklamację:

Zjazd Elektrotechników Polskich wyraża zadowolenie z powstania „Przeglądu Elektrotechnicznego”,

- 1) *wzywa elektrotechników polskich do współpracy w tem piśmie, aby mogło się stać organem całej elektrotechniki polskiej,*
- 2) *wzywa Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich, by przez abonowanie „Przeglądu Elektrotechnicznego” dla wszystkich swoich członków umożliwiło jego stałą egzystencję,*
- 3) *zaleca Redakcni „Przeglądu Elektrotechnicznego” jak najszerzej uwzględnić potrzeb kół elektrotechników-praktyków.*

Kolejny punkt „Widoki powstania i rozwoju przemysłu elektrotechnicznego w Polsce”, referował Wacław Petsch. Po dyskusji przyjęto wniosek:

Zjazd Elektrotechników Polskich uchwała prosić odpowiednie sfery rządowe o najenergiczniejszą pomoc dla inicjatywy prywatnej, zdążającej do budowy przemysłu elektrotechnicznego w Polsce:

- 1) *przez zapewnienie pomocy finansowej, subsydia, pożyczki nisko- lub bezprocentowe do wysokości kapitału zakładowego, udzielanie zaliczek przy długoterminowych dostawach, zwalnianie z pewnych podatków, ułatwianie w otrzymywaniu odpowiednich surowców, udzielanie darmo placów pod fabryki przez państwo, miasta i gminy;*
- 2) *przez wniesienie odpowiednich projektów prawodawczych:*
 - a) *o bezwzględnej pierwszeństwie krajowych wytwórców przy dostawach rządowych,*
 - b) *o poddanie ścisłej kontroli wszystkich zamówień zagranicznych;*
- 3) *przez umożliwienie technikom polskim zapoznania się zagranicą z organizacją przemysłu i handlu elektrotechnicznego.*

Elaborat komisji taryfy celnej przekazuje się Komitetowi Zjazdowemu do merytorycznego załatwienia.

Z powodu nieobecności Jana Straszewicza w pierwszym dniu Zjazdu jego referat przeniesiono na drugi dzień. Ostatni referat na obradach plenarnych pierwszego dnia wygłosił Jerzy Hirszowski. W imieniu Związku Firm Elektrotechnicznych miasta stołecznego Warszawy przedstawił temat zorganizowania ogólnokrajowego związku firm elektrotechnicznych. Na jego propozycję uchwalono wniosek: (...) *Zjazd Elektrotechników Polskich uznaje potrzebę istnienia ogólnokrajowego związku firm elektrotechnicznych, celem popierania budzącego się przemysłu elektrotechnicznego oraz*

popierania i obrony interesów zawodowych. Warto tu dodać, że już w drugim dniu Zjazdu (a więc nazajutrz po złożeniu powyższego wniosku) odbyło się w Warszawie w lokalu Związku Firm Elektrotechnicznych (Aleje Jerozolimskie 66) zebranie kilkunastu przedstawicieli firm z: Warszawy, Poznania, Krakowa i Lwowa. Uchwalono wtedy przekształcenie istniejącego Związku Firm Elektrotechnicznych miasta stołecznego Warszawy w organizację ogólnopolską pod nazwą Polski Związek Firm Elektrotechnicznych.

Drugi dzień

W drugim dniu Zjazdu obrady plenarne rozpoczął Jan Straszewicz, omawiając Związek Zawodowy Inżynierów Elektrotechników, jego powstanie, cele i dotychczasową działalność. W dalszej kolejności przedstawił wnioski dotyczące warunków pracy i wysokości wynagrodzenia. Sprawa została przekazana komisji wyłonionej doraznie, celem rozwiązania tego zadania, złożonej z przedstawicieli pracowników i pracodawców, której przewodniczył prof. Roman Dzieślewski (zebrania tej komisji organizowano także po Zjeździe, jednak nie zdołano wypracować żadnych konkretnych rozwiązań). W trakcie Zjazdu komisja przedstawiła następujące wnioski, które uchwalono większością głosów:

1) *Zjazd Elektrotechników Polskich uważa za pożądane i naglące uregulowanie warunków pracy i wysokości wynagrodzeń inżynierów elektrotechników i powierza Komitetowi Zjazdowemu zwołanie najdalej do końca czerwca r. b. konferencji z czynników zainteresowanych, a mianowicie: Związku Zawodowego Inżynierów Elektrotechników, Związku Firm Elektrotechnicznych, Związku Elektrowni Polskich i Tow. Przemysłowców Królestwa Polskiego, a to celem ułożenia odpowiednich norm kompromisowych. Normy te, ogłoszone przez konferencję, będą miały dla obu stron moralną moc obowiązującą. Ilość upoważnionych delegatów tak pracobiorców jak pracodawców na konferencji ma być równa.*

2) *Zjazd Elektrotechników Polskich wzywa Rząd do:*

- a) *poczynienia energicznych kroków w interesie bezpieczeństwa publicznego, celem zabronienia osobom niewykwalifikowanym wykonywania czynności, wchodzących w zakres zawodowej elektrotechniki,*
- b) *powołania do życia instytucji izb inżynierskich, tudzież ustawowego uregulowania używalności nazwy zawodowej „inżynier”.*

W kolejnym punkcie programu Kazimierz Siwicki referował „Odbudowa Polski a elektryfikacja”. W obradach sekcyjnych na podobny temat wypowiadali się również: Karol Pomianowski i Jan Studniarski, wobec czego w Komisji Wnioskowej sformułowano następujące wnioski, które przyjęto znaczną większością głosów:

Rys. 13. Ksawery Gnoiński 1869–1929 (źródło: *Przegląd Elektrotechniczny* 1939, nr 12, s. 599)

W sprawie odbudowy kraju i elektryfikacji I-y Zjazd Elektrotechników Polskich:

1) wzywa Ministerstwo Robót Publicznych, aby zarządziło ostateczne wykończenie projektów zakładów wodnych z zachodniej i wschodniej Galicji, tak aby można było jak najprędzej przystąpić do ich realizacji;

2) wzywa Urząd Elektryfikacyjny do natychmiastowego rozpoczęcia studiów przygotowawczych, niezbędnych do opracowania projektu przesyłania energii elektrycznej, uzyskanej z sił wodnych Małopolski, przez Zagłębie Węglowe do Królestwa.

W sprawie źródeł energii wodnej Zjazd uchwała:

1) zwrócić się do Ministerstwa Robót Publicznych z wezwaniem, aby rozpoczęte prace około systematycznego zbadania sił wodnych przez organy swe kontynuowało, oraz rozszerzyło je na rzeki i wody dotychczasowymi badaniami nie objęte.

2) zwrócić się do Ministerstwa Handlu i Przemysłu z wezwaniem, aby wspólnie z kapitałem prywatnym podjęło budowę dużych zakładów okręgowych wodno-elektrycznych.

W sprawie upaństwowienia źródeł energii (...).

Zjazd Elektrotechników upoważnia Prezydium Stowarzyszenia Elektrotechników do wybrania w porozumieniu z Stowarzyszeniem Związku Elektryków, Komisji z udziałem obu tych organizacji i z prawem kooptacji; komisja ta w porozumieniu z Urzędem Elektryfikacyjnym opracuje zasadnicze i ramowe postanowienia ogólnej ustawy elektryfikacyjnej, obejmującej w szczególności postanowienia w sprawie racjonalnego i szybkiego wyzyskania źródeł energii, w sprawie wywłaszczenia gruntów pod budowę elektrowni i sieci przewodów elektrycznych, w sprawie koncesji elektrycznych, oraz postanowienia we wszystkich sprawach związanych z elektryfikacją kraju. Zgromadzenie poleca, ażeby wyniki pracy Komisji zostały przedłożone Ministerstwu Przemysłu i Handlu przez Prezydium Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich.

Następnie udzielono głosu Kazimierzowi Straszewskiemu, który mówił o koncesjach elektrycznych, przedstawiając wniosek, który po korekcie dokonanej przez Komisję Wnioskową, przegłosowano na plenum większością głosów:

Pierwszy Zjazd Elektrotechników Polskich uważa za niezbędne powołanie do życia komisji złożonej z członków Związku Elektryków i członków utworzyć się mającego Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich, celem dokładnego zbadania kwestii koncesji na budowę elektrowni i sieci przewodów, oraz udzielania prawa dróg i wywłaszczenia w przyszłym ustawodawstwie elektrycznym i wzywa rząd, aby zaprosił komisję tę do współpracy przy opracowaniu ustawy elektryfikacyjnej, w której to ustawie sprawy te znajdą niezawodnie ostateczny swój wyraz. Ustawa ta ma być we właściwej drodze skierowaną do Ministra Przemysłu i Handlu.

W kolejnym punkcie programu referat „Przedsiębiorstwa miejskie czy koncesyjne” przedstawił Józef Lenartowicz, po czym uchwalono jego wniosek: Zjazd zaleca przy wprowadzeniu przedsiębiorstw użyteczności publicznej wszechstronne i gruntowne rozważenie w każdym poszczególnym wypadku, czy przedsiębiorstwo dane należy prowadzić systemem koncesyjnym, czy też we własnym zarządzie. W razie decyzji oddania przedsiębiorstwa koncesjonariuszowi, zawieranie umowy nie powinno być załatwiane przez zarządy municypalne bez udziału odnośnych fachowców z rozległą praktyką w kierunku specjalnie koncesyjno-gospodarczym.

Później referat na temat torfu wygłosił Kazimierz Łubkowski (była to zmiana w programie Zjazdu), który za pośrednictwem Komisji

Rys. 14. Józef Tomicki 1863–1925
(źródło: *Czasopismo Techniczne* 1925, nr 10, s. 169)

Wnioskowej zgłosił wniosek, uchwalony większością głosów, o treści: *Pierwszy Zjazd Elektrotechników Polskich zwraca szczególną uwagę na użytkowanie torfowisk krajowych, jako źródła energii elektrycznej; znaczne przestrzenie torfowisk przez ich osuszanie mogą być jednocześnie przygotowane do celów rolnych.* Dalej mówił Tomasz Ruśkiewicz o przemyśle elektrotechnicznym, a jego wniosek po dyskusji odesłano do Komisji Wnioskowej, która połączyła go z wnioskiem zgłoszonym pierwszego dnia przez Wacława Petscha.

Trzeci dzień

W trzecim dniu Zjazdu obrady plenarne rozpoczął Henryk Dylion, wygłaszając referat o przedsiębiorstwach mieszanych, publiczno-prywatnych. Po dyskusji zdecydowano nie stawiać żadnego wniosku.

Potem Roman Podoski omówił temat kolei elektrycznych. Po dyskusji i w porozumieniu z Zygmuntem Klamborowskim (który w obradach sekcyjnych również przedstawił temat elektryfikacji kolei) sformułowano wniosek, który przedłożył Zjazdowi Mieczysław Pożaryski. Wniosek przyjęto w następującej formie: *Zjazd Elektrotechników Polskich, uznając sprawę elektryfikacji kolei za niezmiernie ważną dla Państwa Polskiego, wzywa Urząd Elektryfikacyjny, aby w porozumieniu z Ministerstwem dróg żelaznych powołał niezwłocznie komisję złożoną tak z przedstawicieli Ministerstwa, jak fachowców elektrotechników, kolejowców, hydrotechników i górników, która miałaby za zadanie wszechstronne zbadanie kwestii elektryfikacji kolei.*

Następnie oddano głos Ksaweremu Gnoińskiemu, który miał wystąpienie: „Polskie i Międzynarodowe Zrzeszenie Inżynierów-Doradców i Rzeczników”; ekspertyzy sądowe”, a następnie postawił dwa wnioski:

1) *uznać Koło Inżynierów-Doradców i Rzeczników, jako organizację centralną Polskich Inżynierów-Doradców i Inżynierów Rzeczników, reprezentujących ich w F. I. D. I. C. (Federation internationale des Ingénieurs-conseils);*

2) *wystąpić do władz ustawodawczych o ustanowienie rzeczoznawców technicznych przysięgłych i o zmianę normy wynagrodzeń za ekspertyzy techniczne sądowe, stosownie do warunków przyjętych przy ekspertyzach prywatnych.*

W dyskusji nad tymi wnioskami pojawiły się wątpliwości, wobec czego postanowiono ich nie głosować, uchwalono za to następujący wniosek, zaproponowany przez Mieczysława Pożaryskiego: *Ze względu na ważne znaczenie spraw poruszonych przez kolegę Gnoińskiego, Zjazd Elektrotechników Polskich poleca Zarządowi*

Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich powołanie komisji dla opracowania tej sprawy. Z kolei Tadeusz Sułowski wygłosił komunikat o Związku Elektrowni Polskich, zawiadamiając o jego utworzeniu i pomyślnym rozwoju. Nie wygłoszono przewidzianych wówczas w programie komunikatów Jerzego Hirszowskiego, Jana Straszewicza (którzy podali je wcześniej). Kolejny punkt programu dotyczył uchwalenia ostatecznej wersji statutu zrzeszenia polskich elektrotechników i wyboru jego Zarządu. W obradach Komisji Statutowej okazało się, że wybór charakteru zrzeszenia (delegacja czy stowarzyszenie) nie nastęczał większych trudności. Jak pisał Żerański: (...) Gdy jednak w dn. 7 czerwca 1919 r. zjechali się na Zjazd do Warszawy elektrycy ze wszystkich stron Zjednoczonej Polski i zobaczyli, że jest ich dużo i że reprezentują spolem poważne zasoby wiedzy i doświadczenia, a w trakcie obrad zjazdowych rozejrzeli się w ogromie zadań, jakie przed nimi stanęły – znikła wszelka niewiara, a przeciwnie wzmógł się zapał do wspólnej, zorganizowanej pracy. To też wybrana przez Zjazd Komisja Statutowa, złożona z przedstawicieli Kół elektrotechnicznych wszystkich b. zaborów, obradując w ciągu trzech dni w atmosferze „entuzjazmu zawodowego” – przeszła do porządku dziennego nad półśrodkami, opracowała projekt samodzielnej organizacji i przedłożyła Zjazdowi do uchwalenia.

Po komunikacie Tadeusza Sułowskiego zabrał głos Tadeusz Żerański. Zaprezentował poprawioną przez Komisję Statutową Ustawę Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich – wybór właśnie jego na referenta statutu miał na celu podkreślenie, że to z Krakowa wyszła inicjatywa utworzenia organizacji skupiającej ogół polskich elektrotechników. Na wstępie wystąpienia o Ustawie Tadeusz Żerański zaznaczył, że Komisja Statutowa uznała wszystkie aktualnie istniejące polskie koła elektrotechniczne za założycielskie i przyjęte do Stowarzyszenia bez balotowania. Były to Koła w: Warszawie, Poznaniu, Lwowie, Krakowie, Łodzi i Sosnowcu.

Komisja zaproponowała również wybór składu pierwszego, tymczasowego Zarządu, czyli: Mieczysława Pożaryskiego (Warszawa), Romana Podoskiego (Warszawa), Kazimierza Drewnowskiego (Warszawa), Ksawerego Gnoińskiego (Warszawa), Kazimierza Szpotańskiego (Warszawa), Stanisława Domagalskiego (Poznań), Józefa Tomickiego (Lwów), Gabriela Sokolnickiego (Lwów), Stanisława Bielińskiego (Kraków) oraz zastępców: Kazimierza Jackowskiego (Warszawa), Jana Bebenkowskiego (Warszawa), (Jana lub Wacława) Pawłowskiego (Warszawa), Komisji Rewizyjnej: Tadeusza Sułowskiego (Warszawa), Jerzego Hirszowskiego (Warszawa), Tomasza Arlitewicza (Warszawa), Henryka Dyliona (Łódź), Eugeniusza Janiszewskiego (Sosnowiec). Niestety nie podano stanowisk poszczególnych członków tego Zarządu, choć najprawdopodobniej prezesem został Mieczysław Pożaryski, a skarbnikiem Ksawery Gnoiński. Jako pierwsze zadanie Zarządu Komisja wyznaczyła ustalenie ostatecznej wersji Ustawy w porozumieniu z prawnikami i przedstawienie jej odpowiednim władzom do zatwierdzenia.

Władze Stowarzyszenia zdominowane były przez przedstawicieli Warszawy (5 członków Zarządu, 3 zastępców, 3 członków Komisji Rewizyjnej). Znaleźli się w nich jednak reprezentanci wszystkich 6 kół założycielskich w tym: 2 członków Zarządu ze Lwowa, po jednym członku Zarządu z Poznania i Krakowa oraz po jednym członku Komisji Rewizyjnej z Łodzi i z Sosnowca. Następnie Zjazd uchwalił przedstawioną przez Żerańskiego poprawioną Ustawę Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Tym samym 9 czerwca 1919 r. powstało Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich (SEP).

Rys. 15. Roman Dzieślewski 1863–1924 (źródło: „Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877–1927: Księga pamiątkowa”, red. Maksymilian Matakiewicz, Lwów 1927, s. 87)

Realizując porządek dzienny trzeciego dnia obrad, głosowano nad pozostałymi wnioskami, przesłanymi do Komisji Wnioskowej, zwłaszcza z posiedzeń sekcyjnych.

Przyjęto następujące wnioski:

(Bronisława Tyszk) – *O państwowych przepisach bezpieczeństwa dla urzędów elektrycznych:*

Zważywszy, że do ujednostajnienia przepisów bezpieczeństwa dla urzędów elektrycznych prządu silnego w całym państwie niezbędny jest współdziałanie w opracowaniu tych przepisów elektrotechników wszystkich ziem polskich, I-y Zjazd Elektrotechników Polskich uważa za konieczne, aby prace Komisji Przepisowej Koła Elektrotechników przy Stowarzyszeniu Techników w Warszawie, uznanej za organ Państwowego Urzędu Elektryfikacyjnego, były ogłaszane, w miarę ich postępu, w „Przeglądzie Elektrotechnicznym”, z wezwaniem do wszystkich kolegów, aby swoje opinie komunikowali w oznaczonym terminie wspomnianej Komisji, oraz wezwaniem do poszczególnych Kół elektrotechników, aby one ze swej strony wybrały delegatów, celem komunikowania się owych Kół z Komisją w sprawie przepisów.

(Juliana Lukreca) – *O dozorcze nad dźwigami (windami):*
Wobec rozpowszechnienia się w kraju dźwigów osobowych i towarowo-osobowych, wymagających stałego nadzoru firm fachowych i kontroli władz, Zjazd Elektrotechników uznaje za konieczne jak najrychlejsze urządzenie centralnej organizacji przy Ministerstwie Robót Publicznych, pod nazwą Inspekcji Dźwigowej, której prace organizacyjne odbywałyby się ze współdziałaniem przedstawicieli następujących instytucji: Urzędu Elektryfikacyjnego, Warszawskiej Inspekcji Dźwigowej, Związku Elektrowni, Związku Firm Elektrotechnicznych, Koła Elektrotechników, wzgl. Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich i Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości.

Zadaniem Inspekcji Dźwigowej byłoby:

- ogłoszenie w porządku administracyjnym tymczasowych przepisów policyjnych, dotyczących nadzoru nad dźwigami;*
- zebranie statystycznego materiału drogą rozesłania ankiety lub ogłoszenia formularza z wezwaniem wszystkich właścicieli dźwigów do terminowego wypełnienia postawionych zapytań;*
- podział państwa na okręgi nadzorcze przy Zarządach 2-iej instancji;*
- opracowanie przepisów dla budowy, instalacji, i konserwacji dźwigów;*
- opracowanie popularnych i wyczerpujących instrukcji dla prowadzących dźwigi;*
- zorganizowanie wykładów dla inspektorów dźwigowych.*

(Aleksandra Moszkowskiego) – Stosunek elektrowni do biur instalacyjnych:

Wobec konieczności utrzymania w należytym stanie sieci niskiego napięcia użyteczności publicznej, oraz wobec tego, że tylko zakłady instalacyjne, odpowiedzialne za swoje roboty, dają gwarancję należytego wykonywania instalacji, I-y Zjazd Elektrotechników Polskich wzywa elektrownie (względnie odpowiednie Zarządy komunalne)

1) do przestrzegania zasady przyłączania do sieci tylko takich instalacji, które zostały wykonane przez fachowe uzdolnionych instalatorów, koncesjonowanych (wzgl. zatwierdzonych przez elektrownie czy też odpowiednie Zarządy komunalne) i

2) do rewizji i ustalenia listy takich instalatorów w każdej elektrowni, oraz do ścisłego porozumienia w tym względzie z przedstawicielami firm instalacyjnych.

(Piotra Króla) – Brak materiałów elektrotechnicznych i możliwość zakupu za granicą:

Zjazd wzywa Rząd do niezwłocznego zorganizowania zakupu na doraźne potrzeby materiałów elektrotechnicznych za granicą, z czynnym udziałem przedstawicieli Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich.

NB. W wolnych głosach do wniosku tego zgłoszono poprawkę, że pod słowem „za granicą” rozumie się „z wyłączeniem Niemiec”.

Dotyczący przyrzędu projekcyjnego do użytku szkolnego pomysłu inż. **Stanisława Śliwińskiego**: Zjazd Elektrotechników Polskich uważa przyrząd projekcyjny inż. Śliwińskiego za godny polecenia do użytku szkolnego i wykładów publicznych, zwłaszcza do nauki elektrotechniki, gdyż daje możliwość nie tylko przedstawiania poszczególnych faz pewnego zjawiska, ale również i jego przebiegu sposobem kinematograficznym.

(Mieczysława Pożaryskiego, Mieczysława Sikorskiego, Mateusza Nacholińskiego i Leonarda Zglińskiego) – Wykształcenie zawodowe w elektrotechnice:

Zjazd Elektrotechników Polskich uważa za celowe utworzenie w czasie jak najbliższym dwóch typów szkół dziennych, mianowicie:

a) szkoły rzemieślniczej dla wykształcenia drobnych przemysłowców elektrotechnicznych, kierowników małych elektrowni, wermistrzów, monterów, inspektorów elektrotechnicznych i t. p.

b) szkoły elektrotechnicznej dla wykształcenia samodzielnych elektrotechników na wzór szkoły budowniczych, mechaników, chemików, istniejących przy państwowej szkole przemysłowej w Krakowie.

(Bolesława Jabłońskiego) – Muzeum elektrotechniczne:

W celu poparcia, akcji uruchomienia przemysłu elektrotechnicznego, dopomożenia sprawie szkolnictwa, oraz wydawnictwa elektrotechnicznego, jak również w celu zachowania od zagłady przedmiotów elektrotechnicznych, przedstawiających wartość historyczną, Zjazd Elektrotechników Polskich uznaje sprawę założenia Muzeum Elektrotechnicznego w Warszawie za pilną konieczność narodową, a popierając ją gorąco, odwołuje się do wszystkich elektrotechników polskich o poparcie rozwoju Muzeum i zasilanie tegoż okazami, mającymi wartość dla historii lub przemysłu elektrotechnicznego. Muzeum Elektrotechniczne – winno być początkiem ogólnego muzeum inżynierskiego, i w tym względzie Zjazd wzywa Rząd do podjęcia przedwstępnych kroków przygotowawczych.

(Leonarda Zglińskiego) – Ujednostajnienie w Państwie Polskiem napięć i częstotliwości:

Ze względu na doniosłą rolę, jaką odgrywa jednolitość napięć i częstotliwości przy elektryfikacji kraju, I-y Zjazd Elektrotechników

Polskich porucza Stowarzyszeniu Elektrotechników Polskich wybór komisji, która zajęłaby się w porozumieniu z Urzędem Elektryfikacyjnym opracowaniem odpowiednich wniosków. Prace tej komisji winny być przez „Przegląd Elektrotechniczny” komunikowane ogółowi elektrotechników polskich i dyskutowane w poszczególnych Kolach, a odpowiednie wnioski złożone Urzędowi Elektryfikacyjnemu, celem wprowadzenia w życie.

(Mieczysława Pożaryskiego) – Miary w elektrotechnice:

I-y Zjazd Elektrotechników Polskich zwraca uwagę Urzędowi Elektryfikacyjnemu na konieczność ustawowego ustalenia miar elektrotechnicznych, co możnaby zrobić przez wniesienie uzupełnienia do wydanego już dekretu o miarach. Zarazem Zjazd uważa za konieczne możliwie jaknajrychlejsze powołanie do życia państwowego instytutu do wzorcowania i cechowania elektrycznych przyrządów mierniczych, oraz do badania materiałów elektrotechnicznych. Zjazd

wzywa z tego powodu Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich, aby w porozumieniu ze Związkiem Elektrowni Polskich wyłoniło komisję, celem opracowania odpowiedniego memoriału do Rządu, z wezwaniem do jaknajrychlejszego wprowadzenia w życie objętej programem Urzędu Elektryfikacyjnego Państwowej Stacji doświadczalnej i cechowniczej.

(Zygmunta Wendrowskiego) – Prądy powrotne tramwajów elektrycznych, zasilanych prądem stałym i korzystających z przewodności szyn:

Zjazd Elektrotechników Polskich uważa za konieczne, aby tak przy zaprowadzaniu tramwajów elektrycznych prądu stałego, korzystających z przewodności szyn, jako też i w istniejących urządzeniach tramwajowych typu wymienionego, znalazły należyte uwzględnienie środki, wskazane w r. 1910 przez Międzyzwiązkową Komisję w Niemczech pod przewodnictwem W.H. Lindleya, mające na celu zabezpieczenie rurociągów podziemnych od szkodliwego wpływu prądów błędzących.

Dwa wnioski **(Romana Dzieślewskiego)**:

1) Z uwagi na istniejących przeszło sześć środków płatniczych w obrębie Państwa, których kurs wzajemny z dnia na dzień się zmienia, przez co niemożliwą jest jakokolwiek kalkulacja przedsiębiorstw przemysłowych na dalszą metę, zawieranie jakichkolwiek umów i t. p., a cierpi na tem i tak zrujnowany przemysł, Zjazd wzywa Rząd do jaknajrychlejszego wprowadzenia waluty polskiej i ustalenia wzajemnego jej stosunku do istniejących środków płatniczych.

2) Zjazd poleca Komitetowi zjazdowemu powołanie konferencji z czynników interesowanych, któraby określiła warunki, pod którymi bez znaczniejszej szkody dla interesu narodowego, możnaby było wprowadzać do przedsiębiorstw polskich kapitał obcy.

Na wniosek Komisji Wnioskowej (połączony z wnioskiem **(Wacława Pawłowskiego)**:

Zjazd Elektrotechników Polskich uprasza, a zarazem upoważnia Komitet Zjazdowy do objęcia funkcji Komitetu Wykonawczego Zjazdu, ogłoszenia uchwał Zjazdu, wzgl. podanie tych uchwał do wiadomości kół decydujących i interesowanych. Komitet wykonawczy Zjazdu może też według swego uznania przekazać pewne sprawy Stowarzyszeniu Elektrotechników Polskich, wzgl. powołać stały Sekretaryat Ogólnopolski Zjazdów Elektrotechnicznych z siedzibą w Warszawie, składający się z 5-ciu członków.

Po przyjęciu tych wniosków Zjazd przeszedł do punktu wolnych głosów. Wypowiedział się przedstawiciel Polskiego Związku Zawodowego Pracowników Elektrotechnicznych w Warszawie (zapewne

Wincenty Balasiński), wzywając pracodawców i pracobiorców do porozumienia się, zalecając jednocześnie pracodawcom przyjmowanie pracowników przez pośrednictwo tego Związku. Później wypowiedział się Stanisław Trylski, który stwierdził, że uruchomienie przemysłu jest sprawą najwyższej wagi dla Polski, dlatego też należy jak najszybciej uruchomić wszystkie zakłady zdolne do pracy, a także karać tych, którzy się do tego nie zastosują.

Zakończenie Zjazdu

Po wyczerpaniu programu przewodniczący T. Ruśkiewicz wezwał Zjazd do owacji dla żołnierza polskiego, dzięki któremu Zjazd mógł się zebrać i obradować. Po brawach przewodniczący Komitetu Organizacyjnego prof. M. Pożaryski zamknął Zjazd, dziękując za pracę uczestnikom i podkreślając, że wszystkie myśli, jakie poruszono, zmierzały do podniesienia nauki i techniki polskiej na pożytek całego narodu. Na koniec prof. R. Dzieślewski podziękował inicjatorom Zjazdu, a także postawił wniosek wyrażenia uznania Komitetowi Organizacyjnemu. Po zamknięciu Zjazdu Józef Tomicki, jako najstarszy spośród członków, przed chwilą powołanego Zarządu Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich, zwołał jego pierwsze posiedzenie.

Podsumowanie

Należy zaznaczyć, że Zjazd odbył się w trudnych warunkach wojennych. Pomimo uzyskania niepodległości w listopadzie 1918 r. granice Polski nie były jeszcze ustalone. Na wschodzie trwały rozprawy na przełomie 1918 r. i 1919 r. walki z Ukraińcami i bolszewikami. W czerwcu 1919 r., a więc w trakcie Zjazdu, toczyła się polska ofensywa na Polesiu i Wołyniu. Południowo-wschodni skrawek Galicji, Pokucie z Kołomyją okupowany był przez wojska rumuńskie. Zachodnie granice też dopiero się tworzyły, bo niedawno, w lutym 1919 r. została zawarta polsko-czechosłowacka wstępna umowa o podziale Śląska Cieszyńskiego. Również w lutym 1919 r. zakończyło się zwycięskie powstanie wielkopolskie. Natomiast Pomorze i Górny Śląsk pozostawał jeszcze pod władzami Prus i daleko było od ustalenia granicy polsko-niemieckiej, bo przecież dopiero w sierpniu 1919 r. doszło do wybuchu I powstania śląskiego, a plebiscyt na Warmii i Mazurach odbył się w lipcu 1920 r. Mimo tak niestabilnej sytuacji w Zjeździe wzięło udział ogółem 358 osób, jak podaje Spis uczestników Zjazdu Elektrotechników (*Dziennik Zjazdu* podaje 343 nazwiska). Była to ogromna liczba, zważywszy na fakt, że w poprzednich zjazdach elektrotechnicznych i ogólnotechnicznych z sekcjami elektrotechnicznymi liczba uczestników (w sekcjach elektrotechnicznych) nie przekraczała kilkudziesięciu. Zdecydowana większość z nich była albo zawodowymi elektrotechnikami, albo związana z elektrotechniką zawodowo. Wykazy Zjazdu podają wielu znamienitych uczestników m.in.: pierwszego prezydenta Warszawy po odzyskaniu niepodległości Piotra Drzewieckiego, prezesa Rady Miejskiej Warszawy Ignacego Balińskiego, Juliana Eberhardta – ministra komunikacji (kolei żelaznych), Kazimierza Hącia – ministra przemysłu i handlu, Jerzego Iwanowskiego ministra pracy i opieki społecznej, Józefa Leśniewskiego – ministra spraw wojskowych, Henryka Strasburgera – wiceministra przemysłu i handlu, Jana Urbańskiego – szefa sekcji Ministerstwa Poczty i Telegrafów, Henryka Zarzyckiego – dyrektora Urzędu Elektryfikacyjnego Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Jako ciekawostkę można podać, że w wykazie uczestników figuruje tylko jedna kobieta – Paulina Rotsteinówna vel Rotowska.

I Zjazd Elektrotechników Polskich rozwijał i precyzował koncepcje wypracowane na zjazdach technicznych w 1917 r. w dziedzinie

elektrotechniki. Poruszono na nim niemal całość zagadnień elektrotechniki, tak potrzebnych dla odradzającej się Polski. Najbardziej doniosłym wydarzeniem było utworzenie Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich (SEP), organizacji, która w znacznym stopniu wpłynęła na kształt elektrotechniki w całym kraju. Można z całą pewnością potwierdzić słowa prof. Mieczysława Pożaryskiego wypowiedziane w czasie zamknięcia Zjazdu – poruszone myśli w wydadny sposób podniosły polską naukę i technikę.

Polacy zamieszkujący tereny zaborów (123 lata niewoli, pierwszy rozbiór Polski w 1772 r., trzeci w 1795 r.) oraz Górny Śląsk (pozostający od ponad sześciu wieków poza polską państwowością) byli mniejszością narodową w państwach zaborowych, w których znaczącą większość stanowiły inne narody. Język polski nie mógł być używany zarówno w szkołach, jak i w urzędach. Jedynie w Galicji po uzyskaniu autonomii (1867 r.) język polski stał się, obok niemieckiego, językiem urzędowym.

Po odzyskaniu niepodległości Polacy stanowili większość (ok. 70%) w jednym z większych państw europejskich. Taka sytuacja, jak i zgromadzona na Zjeździe znaczna liczba polskich elektryków, w tym kilka wybitnych osobowości oraz widoczny na świecie szybki rozwój elektrotechniki, będącej symbolem nowoczesności i postępu, umacniał pogląd, iż polscy elektrotechnicy powinni mieć zrzeszającą ich samodzielną organizację, która reprezentowałaby ich interesy, a przede wszystkim mogła wpływać na rozwój elektrotechniki w kraju zarówno w przemyśle, jak i w łączności. Dlatego od opracowania statutu i przygotowań do wyboru władz stowarzyszenia przystąpiono już na początku obrad pierwszego dnia Zjazdu. Prace w komisji trwały aż do trzeciego dnia, kiedy przystąpiono do zatwierdzenia statutu i dokonano wyboru Tymczasowego Zarządu.

Do tego Zarządu weszli najaktywniejsi w owych czasach polscy elektrotechnicy, reprezentujący: naukę, energetykę i przemysł, jak: Kazimierz Drewnowski (1881–1952) – pracował w fabrykach I. Mościckiego we Fryburgu, wykładał i organizował laboratoria elektrotechniczne w C.K. Szkole Politechnicznej we Lwowie, był organizatorem służb łączności w Legionach i pierwszym wykładowcą elektrotechniki na Politechnice Warszawskiej, Mieczysław Pożaryski (1875–1945) – miał za sobą doświadczenie dydaktyczne zdobyte w Instytucie Politechnicznym w Warszawie, w Wyższej Szkole Wawelberga i Rotwanda i na innych szkoleniach. Był jednym z organizatorów Zjazdu Techników w Moskwie w 1917 r., Kazimierz Szpotkański (1887–1966) – zdobywał doświadczenia w fabrykach przemysłu elektrotechnicznego Siemens. W listopadzie 1918 r. założył własną Fabrykę Aparatów Elektrycznych. Był jednym z głównych organizatorów (sekretarzem) Zjazdu w Moskwie, Roman Podoski – zajmował się tramwajami, najpierw w Niemczech i we Włoszech, a potem był kierownikiem wydziału ruchu i sieci w warszawskich tramwajach, Kazimierz Gnoiński (1869–1929) – inż. elektryk, pracował w warszawskiej firmie Siemens, potem założył własne przedsiębiorstwo elektrotechniczne, Gabriel Sokolnicki (1877–1975) – łączył naukę z pracą w przemyśle, związany z C.K. Szkołą Politechniczną jako wykładowca, jednocześnie był współwłaścicielem przedsiębiorstwa elektrotechnicznego. Budował w Galicji elektrownie i linie przesyłowe, elektryfikował zakłady przemysłowe i oświetlał elektrycznie miasta, Józef Tomicki (1863–1925) – współtwórca lwowskiej elektrowni, tramwajowej (1894 r.) i oświetlenia miasta, wieloletni dyrektor Miejskich Zakładów

Elektrycznych we Lwowie, inicjator utworzenia Sekcji Elektrotechnicznej przy Towarzystwie Politechnicznym we Lwowie, Stanisław Bieliński (1872–1933) – pracował w Niemczech przy budowach elektrowni, później dyrektor elektrowni w Krakowie, inicjator i prezes Sekcji Elektrotechnicznej przy Krakowskim Towarzystwie Technicznym, Stanisław Domagalski (1876–1920), przedsiębiorca elektrotechniczny, członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu a potem Stowarzyszenia Techników Polskich w Poznaniu.

Zabrakło we władzach Mariana Lutosławskiego, elektryka o wszechstronnych zainteresowaniach i uzdolnieniach, pioniera elektrotechniki i twórcy elektrowni warszawskich, rozstrzelanego 5 września 1918 r. w Moskwie za patriotyczną działalność. Lutosławski był działaczem społecznym i głównym organizatorem oraz nadzwyczajnym uczestnikiem Zjazdu Techników, który zorganizował w Moskwie tuż przed rewolucją październikową. Zebrał w Moskwie plan rozwoju elektrotechniki w odradzającej się Polsce, którego główne postulaty znalazły swoje echo we wnioskach I Zjazdu Elektrotechników Polskich. Lutosławski najprawdopodobniej na tym Zjeździe należałby również do najaktywniejszych i być może konkurowałby z M. Pożaryskim do stanowiska prezesa.

Kolejną ważną sprawą rozważaną na Zjeździe było słownictwo elektrotechniczne. Ustalono 32 terminy, które winny obowiązywać w polskiej elektrotechnice. Uporządkowanie słownictwa, utworzenie związku branżowego, a z czasem z własnym ogólnokrajowym czasopismem *Przeglądem Elektrotechnicznym* spowodowało, że powstałe Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich stało się społeczną organizacją stanowiącą siłę opiniodawczą, z którą należało się liczyć. Przykładem tego były kolejne wnioski adresowane do władz państwowych. Uchwalono wniosek dotyczący rozwoju przemysłu elektrotechnicznego. Postulowano w nim stworzenie dogodnych warunków do rozwoju krajowego przemysłu dzięki preferencyjnym kredytom, darmowym terenom pod zabudowę, zwolnieniom podatkowym i pierwszeństwo krajowych wytwórców przy realizacji zamówień rządowych. Kolejnymi były wnioski o: uporządkowanie spraw pozyskiwania energii elektrycznej wykorzystującej zasoby wodne, uzyskiwania koncesji i wyłączeń pod budowę elektrowni i sieci przesyłowych oraz o współdziałanie SEP przy opracowywaniu ustawy elektryfikacyjnej. Złożono też wniosek o uznanie sprawy elektryfikacji kolei za niezmiernie ważną. Wnioskowano o ujednoczenie miar i utworzenie w tym celu państwowej instytucji do cechowania mierników oraz o ujednoczenie na terenie kraju wartości napięć i częstotliwości. Omówiono też sprawy rozwoju szkolnictwa elektrotechnicznego wyższego, średniego i niższego. Postulowano tworzenie dwóch typów szkół – kształcących rzemieślników oraz samodzielnych elektrotechników. W drugim przypadku jako wzór zaproponowano Szkołę Przemysłową w Krakowie. Wezwano rząd do ustanowienia jednolitych przepisów bezpieczeństwa oraz do zapewnienia bezpieczeństwa przez wymóg, aby zawodowe czynności elektrotechniczne mogły wykonywać jedynie osoby mające odpowiednie kwalifikacje. Postawiono też warunek sprawdzania kwalifikacji firm instalacyjnych oraz sprawdzania należytego wykonania instalacji. Uchwalano też, już wtedy, wniosek o utworzenie Państwowego Muzeum Elektrotechnicznego.

Trudne warunki pierwszych kilkunastu miesięcy po Zjeździe utrudniły zrealizowanie uchwał w pełni. Mimo tego Zjazd stworzył warunki działania i wytyczył cele rozwoju polskiej elektrotechniki

przynajmniej do czasu zwołania kolejnego, w warunkach już powojennych. Jako dowód powyższego można m.in. podać, że poruszana na Zjeździe tematyka w postaci artykułów, wniosków i streszczeń wystąpień stanowiła podstawę treści kolejnych numerów *Przeglądu Elektrotechnicznego* z lat 1919 i 1920. Poniżej znajduje się ich lista:

1. Kazimierz Siwicki, „Odbudowa Polski a elektryfikacja”, 1919, nr 3, s. 33–35.
2. Karol Pomianowski, „Źródła energii wodnej w Polsce”, 1919, nr 4, s. 49–51.
3. Kazimierz Łubkowski, „Torf jako źródło energii elektrycznej”, 1919, nr 4, s. 51–53.
4. „Uchwała Zjazdu Elektrotechników Polskich w sprawie ujednostajnienia słownictwa”, 1919, nr 5, s. 65.
5. Jan Studniarski, „Upaństwowienie źródeł energii”, 1919, nr 5, s. 70–73.
6. Kazimierz Straszewski, „Koncesje elektryczne”, 1919, nr 5, s. 76–77, nr 6, s. 79–80.
7. Józef Lenartowicz, „Przedsiębiorstwa miejskie czy koncesyjne”, 1919, nr 6, s. 80–83.
8. Henryk Dylion, „Przedsiębiorstwa mieszane publiczno-prywatne”, 1919, nr 6, s. 83–87.
9. Kazimierz Gayczak, „Przesyłanie energii z Zagłębia do kraju”, 1920, nr 1, s. 1–5.
10. Waclaw Petsch, „Widoki powstania i rozwoju przemysłu elektrotechnicznego w Polsce”, 1920, nr 2, s. 9–11.
11. Tomasz Ruśkiewicz, „Przemysł elektrotechniczny w Polsce”, 1920, nr 2, s. 11–14.
12. Bolesław Jabłoński, „Muzeum elektrotechniczne”, 1920, nr 3, s. 18–19.
13. Stanisław Koziolkowski, „Organizacja elektrotechnicznych formacji i urzędów wojskowych”, 1920, nr 4, s. 25–26.
14. Mieczysław Pożaryski, „Miary w elektrotechnice”, 1920, nr 4, s. 27–28.
15. Bronisław Tysza, „O pracach Warszawskiej Komisji Przepisowej i o potrzebie wejścia w życie i ujednostajnienia państwowych przepisów bezpieczeństwa dla urządzeń elektrycznych”, 1920, nr 6, s. 37–39.
16. Juljan Lukrec, „W sprawie dozoru nad dźwigami”, 1920, nr 6, s. 39–40.
17. Aleksander Moszkowski, „W sprawie stosunku elektrowni do biur instalacyjnych”, 1920, nr 6, s. 40–41.
18. Mieczysław Pożaryski, „Wyszkolenie zawodowe w elektrotechnice”, 1920, nr 7, s. 43–45.
19. Mieczysław Sikorski, „Średnie szkolnictwo elektrotechniczne”, 1920, nr 7, s. 45.
20. Mateusz Nacholiński, „Niższe szkolnictwo elektrotechniczne”, 1920, nr 7, s. 45.
21. Zygmunt Klamborowski, „Elektryfikacja dróg żelaznych w Polsce”, 1920, nr 8, s. 49–51.

Na początku 1920 r. Zarząd SEP wyraził wolę, by II Zjazd Elektrotechników Polskich odbył się jesienią 1920 r. we Lwowie. Ze względu jednak na najazd bolszewicki, który latem 1920 r. zagroził istnieniu Polski, nie doszło do tego. II Zjazd Elektrotechników zorganizowano finalnie w dniach 30 października – 1 listopada 1921 r. w Toruniu.

Statuty

Projekt Ustawy Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich

I. Nazwa, Cele, Zakres Działania i Siedziba

§ 1. Stowarzyszenie nosi nazwę: „Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich”.

§ 2. Stowarzyszenie jest osobą prawną.

§ 3. Cele Stowarzyszenia są następujące:

- a) zrzeszenie istniejących kół elektrotechnicznych i tworzenie nowych w różnych miastach polskich,
- b) wzajemne komunikowanie się kół w sprawach ważniejszych, dotyczących całokształtu zadań elektrotechniki oraz utrzymywanie stałych stosunków z pokrewnymi instytucjami zagranicznymi,
- c) wspólne ustalanie przepisów dotyczących: instalacji, typu materiałów, środków bezpieczeństwa i t. p. oraz ustalenie słownictwa elektrotechnicznego,
- d) krzewienie wiedzy elektrotechnicznej przez otwieranie i popieranie uczelni elektrotechnicznych w Polsce oraz przez popieranie i rozpowszechnianie polskiego piśmiennictwa elektrotechnicznego w każdej formie,
- e) współdziałania w rozwoju polskiego przemysłu elektrotechnicznego,
- f) rejestracja polskich sił elektrotechnicznych,
- g) tworzenie zbiorów, bibliotek, laboratoriów, kursów, biur porady fachowej, biur pośrednictwa pracy oraz urządzanie zjazdów, wycieczek naukowych, wystaw, odczytów i t. p.

Uwaga: Stowarzyszenie ma prawo urządzać zebrania towarzyskie i wszelkie imprezy dochodowe.

§ 4. Siedzibą Stowarzyszenia jest miasto stołeczne Warszawa.

II. Organizacja Stowarzyszenia i jego Władz

§ 5. Stowarzyszenie składa się z członków: zwyczajnych, nadzwyczajnych i honorowych:

- a) członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia są członkowie zrzeszonych kół elektrotechnicznych całej Polski, mających cele naukowo-techniczne,
- b) członkami nadzwyczajnymi (korespondentami) mogą być, elektrotechnicy polacy, przyjęci przez Ogólne Zgromadzenie Delegatów, odpowiadający przepisom paragrafu 12-go, szczególnie przebywający za granicami Polski, opłacający składkę,
- c) członkami honorowymi mogą być osoby wybitne i zasłużone na polu elektrotechniki. Na przedstawienie Zarządu Stowarzyszenia lub jednego z Kół zrzeszonych, członkowie honorowi obierani są na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów.

§ 6. Zarząd Stowarzyszenia składa się z 9-iu członków, którzy z pośród siebie obierają prezydium, a mianowicie: prezesa, 2-ch wiceprezesów, 2-ch sekretarzy i skarbnika.

Uwaga: Prezes, lub jeden z wiceprezesów, sekretarz i skarbnik muszą stale przebywać w Warszawie.

Komisję Rewizyjną stanowi 5 osób. Zarówno Zarząd, jak i Komisję Rewizyjną wybiera Ogólne Zgromadzenie Delegatów. Wrazie ustąpienia któregokolwiek z członków prezydium, w czasie kadencji, miejsce jego zajmuje jeden z pozostałych członków Zarządu, posiadający największą liczbę głosów z wyborów. Wrazie ustąpienia prezesa następują nowe wybory w łonie Zarządu.

§ 7. Zebrania Zarządu odbywają się przynajmniej raz na kwartał i decyzje jego są prawomocne przy udziale przynajmniej 5-ciu jego członków.

§ 8. Zarząd działa na zasadzie specjalnego regulaminu, kieruje sprawami Stowarzyszenia, i jego funduszami, reprezentuje ogół elektrotechników polskich na zewnątrz i zdaje sprawozdanie ze swej działalności przed Ogólnym Zgromadzeniem Delegatów.

§ 9. W posiedzeniach Zarządu mają prawo uczestniczenia przesyłnie poszczególnych Kół zrzeszonych, lub obrani przez ogólne zebranie Koła delegaci, z głosem doradczym.

§ 10. Zadaniem Komisji Rewizyjnej jest sprawdzenie rachunkowości i działalności Zarządu i referowanie swej opinii na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów.

III. Koła zrzeszone

§ 11. Koła elektrotechników polskich o charakterze naukowo-technicznym, mogą być tworzone w każdym mieście polskim przy udziale przynajmniej 5-ciu członków i rządzą się autonomicznie na zasadzie swej specjalnej ustawy, jednak w sprawach ogólnego znaczenia na zewnątrz nie występują, stosując się w tych razach do orzeczenia władz Stowarzyszenia.

§ 12. Członkami powyższych kół mogą być inżynierowie oraz elektrotechnicy Polacy, posiadający przynajmniej średnie wykształcenie techniczne lub ogólne, jak również praktyczne zawodowe, równorzędne ze średnim, jeżeli pracują na polu technicznym, przyczem posiadać muszą kwalifikacje etyczne i towarzyskie.

§ 13. Koła kwalifikuje do przyjęcia Zarząd Stowarzyszenia, przyjmuje zaś dopiero Ogólne Zgromadzenie Delegatów.

§ 14. Koła zrzeszone przedstawiają Zarządowi Stowarzyszenia swe roczne sprawozdania, które winny być nadesłane nie później, jak 1 marca każdego roku, przyczem za rok operacyjny uważa się rok kalendarzowy.

§ 15. Koła opłacają na rzecz Stowarzyszenia składkę roczną, ustaloną przez Ogólne Zgromadzenie Delegatów.

§ 16. Koła występują ze Stowarzyszenia, o ile:

- a) zażądają tego na piśmie;
- b) zalegają w opłacie składki więcej niż rok jeden;
- c) nie odpowiadają pod względem składu członków przepisom § 12-go.

IV. Środki Stowarzyszenia i jego majątek

§ 17. Stowarzyszenie, będąc osobą prawną, może kupować, sprzedawać oraz posiadać wszelkiego rodzaju majątek ruchomy i nieruchomy, przyjmować zapisy, legaty, stypendja i inne fundusze specjalne. O kupnie lub sprzedaży nieruchomości oraz o zaciąganiu pożyczek decyduje Zarząd.

§ 18. Fundusze Stowarzyszenia dzielą się na:

- a) fundusz obrotowy, rozporządzalny w granicach budżetu a osiągany ze składek członków i ewentualnych wpływów niestałych, z imprez dochodowych i innych,
- b) fundusz zapasowy, tworzący się z ewentualnych pozostałości rocznych lub specjalnie na ten cel przeznaczonych sum,
- c) fundusze specjalne, których zużytkowanie określają ofiarodawcy, bądź uchwały Ogólnego Zgromadzenia Delegatów lub ostatecznie Zarządu.

§ 19. Funduszami Stowarzyszenia rozporządza Zarząd na zasadzie § 18-go i zdaje sprawozdanie rachunkowe, akceptowane uprzednio przez Komisję Rewizyjną, na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów raz do roku. Sprawozdanie to winno być rozesłane kołom zrzeszonym przynajmniej na 3 tygodnie przed Zgromadzeniem Ogólnym sprawozdawczem.

V. Ogólne Zgromadzenia Delegatów. Likwidacya

§ 20. Ogólne Zgromadzenie Delegatów stanowi najwyższą instancję Stowarzyszenia, przyczem wszelkie decyzje, prócz postanowień o przyjmowaniu Kół, zmianie ustawy i o likwidacji, (patrz par. 25) zapadają prostą większością głosów obecnych na Zgromadzeniu Delegatów. O terminie Zgromadzenia Ogólnego Zarząd zawiadamia koła zapomocą listów poleconych na 3 tygodnie naprzód. Uchwały Zgromadzenia Ogólnego są prawomocne bez względu na liczbę obecnych delegatów, za wyjątkiem uchwał o likwidacji Stowarzyszenia (patrz § 25).

§ 21. Koła, liczące nie więcej niż 25 członków, reprezentowane są na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów tylko przez jednego Delegata z prawem głosu decydującego; Koła posiadające powyżej 25-ciu członków i nie więcej 50-ciu, wysyłają 2-ch Delegatów i t. d.

§ 22. Zgromadzenie Ogólne Delegatów zwołuje Zarząd Stowarzyszenia, w zasadzie raz do roku, na żądanie jednak pięciu kół zrzeszonych lub Komisji Rewizyjnej, Zarząd obowiązany jest zwołać w ciągu 4-ch tygodni Nadzwyczajne Ogólne Zgromadzenie Delegatów.

§ 23. Ogólne Zgromadzenia delegatów odbywają się w różnych miastach Polski, według wyboru Zarządu Stowarzyszenia w porozumieniu z Kołami.

§ 24. Sprawozdawcze Zebranie Ogólne Delegatów zatwierdza, względnie odrzuca, sprawozdania i ważne decyzje Zarz. Stowarzyszenia i dokonywa wyborów do Zarządu i Komisji Rewizyjnej prostą większością głosów. Decyzje Ogólnego Zgromadzenia Delegatów stają się obowiązującymi dla Kół zrzeszonych w granicach par. 11.

§ 25. Likwidację Stowarzyszenia oraz przekazanie całego jego majątku postanawia Ogólne Zgromadzenie Delegatów większością 2/3 głosów delegatów wszystkich Kół zrzeszonych.

Przyjęta na Zjeździe Ustawa Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich

I. Nazwa, cele, zakres działania i siedziba

§ 1. Stowarzyszenie nosi nazwę: „Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich”.

§ 2. Stowarzyszenie jest osobą prawną.

§ 3. Zadaniem Stowarzyszenia jest zrzeszenie elektrotechników polskich w celu:

a) wspólnej pracy w sprawach dotyczących całokształtu zadań elektrotechniki, oraz utrzymania stałych stosunków z pokrewnymi instytucjami zagranicznymi;

b) krzewienia wiedzy elektrotechnicznej przez otwieranie i popieranie uczelni elektrotechnicznych w Polsce, oraz przez popieranie i rozpowszechnianie polskiego piśmiennictwa elektrotechnicznego w każdej postaci;

c) tworzenia zbiorów, bibliotek, laboratoryów, biur porady fachowej, biur pośrednictwa pracy oraz urządzania zjazdów, wycieczek naukowych, wystaw, odczytów i t. p.

Uwaga. Stowarzyszenie ma prawo urządzać zebrania towarzyskie i wszelkie imprezy dochodowe;

d) wspólnego ustalenia przepisów, dotyczących instalacji, typu materiałów, środków bezpieczeństwa i t. p., oraz ustalenia słownictwa elektrotechnicznego;

e) współdziałania w rozwoju rodzimego przemysłu elektrotechnicznego — i

f) rejestracji polskich sił elektrotechnicznych.

§ 4. Siedzibą Zarządu Stowarzyszenia jest m. st. Warszawa.

II. Organizacya Stowarzyszenia i jego władz

§ 5. Stowarzyszenie składa się z członków zwyczajnych i honorowych:

a) członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia są członkowie zrzeszonych Kół elektrotechnicznych całej Polski, mających cele naukowo-techniczne, oraz osoby przyjęte przez Zarząd, odpowiadająco przepisom § 12;

b) członkami honorowymi mogą być osoby wybitne i zasłużone na polu elektrotechniki. Na przedstawienie Zarządu Stowarzyszenia lub jednego z Kół zrzeszonych, członkowie honorowi obierani są na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów.

§ 6. Zarząd Stowarzyszenia składa się z 9-iu członków, którzy z pośród siebie obierają prezydium, a mianowicie: prezesa, 2-ch wiceprezesów, 2-ch sekretarzy i skarbnika. Co rok wychodzi trzech członków, z początku przez losowanie, potem według starszeństwa. Prezes, jeden z wiceprezesów, sekretarz i skarbnik muszą stale przebywać w Warszawie Komisję Rewizyjną stanowi 5 osób. Zarówno Zarząd, jak i Komisję Rewizyjną wybiera Ogólno Zgromadzenie Delegatów. W razie ustąpienia któregokolwiek z członków prezydium w czasie kadencji, miejsce jego zajmuje jeden z kandydatów na członka Zarządu, posiadający największą liczbę głosów z wyborów. W razie ustąpienia prezesa następują nowe wybory w łonie Zarządu.

§ 7. Zebrania Zarządu odbywają się przynajmniej raz na miesiąc i decyzje jego są prawomocne przy udziale przynajmniej 5-ciu jego członków.

§ 8. Zarząd działa na zasadzie specjalnego regulaminu, kieruje sprawami Stowarzyszenia, zarządza jego funduszami, reprezentuje ogół elektrotechników polskich na zewnątrz i zdaje sprawozdanie ze swej działalności przed Ogólnym Zgromadzeniem Delegatów.

§ 9. W posiedzeniach Zarządu mają prawo uczestniczenia przesyownie poszczególnych Kół zrzeszonych, lub obrani przez ogólne zebranie Koła delegaci, z głosem doradczym.

§ 10. Zadaniem Komisji Rewizyjnej jest sprawdzenie rachunkowości i działalności Zarządu oraz referowanie swej opinii na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów.

III. Koła zrzeszone

§ 11. Koła elektrotechników polskich o charakterze naukowo-technicznym, mające cele wyrażone w § 3, mogą być tworzone po jednym w każdej miejscowości przy udziale przynajmniej 5-ciu członków i rządzą się autonomicznie na zasadzie swej specjalnej ustawy, jednak w sprawach ogólnego znaczenia na zewnątrz nie występują, stosując się w tych razach do orzeczenia władz Stowarzyszenia.

§ 12. Członkami powyższych kół mogą być inżynierowie oraz elektrotechnicy, posiadający przynajmniej średnie wykształcenie techniczne lub ogólne, jeżeli pracują na polu technicznym, przyczem posiadają kwalifikacje etyczne i towarzyskie.

§ 13. O przyjęciu do Stowarzyszenia nowych członków decyduje Zarząd. Kandydatów z miejscowości, w których są Koła, przyjmuje Zarząd na wniosek zarządu miejscowego Koła. Do przyjęcia na członka potrzebna jest zgoda 2/3 obecnych członków Zarządu. Ogólne Zebranie Delegatów przyjmuje poszczególne Koła na wniosek Zarządu Stowarzyszenia większością 2/3 głosów.

§ 14. Koła zrzeszone przedstawiają Zarządowi Stowarzyszenia swe roczne sprawozdania, które winny być nadesłane nie później, niż

Rys. 16. Uczestnicy I Zjazdu Elektrotechników Polskich w Warszawie, zdjęcie zrobione drugiego dnia zjazdu, 8 czerwca na Dynasach przy ulicy Oboźnej w siedzibie Towarzystwa Cyklistów w Warszawie (źródło: *Tygodnik Ilustrowany* 1919, nr 24, s. 384)

1 marca każdego roku, przyczem za rok administracyjny uważa się rok kalendarzowy.

§ 15. Członkowie opłacają na rzecz Stowarzyszenia składkę roczną, ustaloną przez Ogólne Zgromadzenie Delegatów. Z miejscowości, w których istnieją Kola, składki wpływają za pośrednictwem tego Kola. Na potrzeby miejscowe Kola mają prawo pobierać osobną opłatę od swych członków.

§ 16. Członkowie przestają należeć do Stowarzyszenia, o ile:

- a) zażądają tego na piśmie;
- b) zalegają w opłacie składki więcej niż rok jeden;
- c) o ile okaże się, że nie odpowiadają wymaganiom § 12-go.

IV. Środki Stowarzyszenia i jego majątek

§ 17. Stowarzyszenie, będąc osobą prawną, może kupować, sprzedawać oraz posiadać wszelkiego rodzaju majątek ruchomy i nieruchomy, przyjmować zapisy, legaty, stypendya i inne fundusze specjalne. O kupnie lub sprzedaży nieruchomości oraz o zaciąganiu pożyczek decyduje Zarząd.

§ 18. Fundusze Stowarzyszenia dzielą się na:

- a) fundusz obrotowy, rozporządzalny w granicach budżetu a osiągnięty ze składek członków i ewentualnych wpływów niestających, z imprez dochodowych i innych;
- b) fundusz zapasowy, tworzący się z ewentualnych pozostałości rocznych lub kwot, specjalnie na ten cel przeznaczonych;
- c) fundusze specjalne, których użytkowanie określają ofiarodawcy, bądź uchwały Ogólnego Zgromadzenia Delegatów lub uchwały Zarządu.

§ 19. Funduszami Stowarzyszenia rozporządza Zarząd i zdaje sprawozdanie rachunkowe na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów raz do roku. Sprawozdanie to, po zatwierdzeniu przez Komisję Rewizyjną, winno być rozesłane członkom przynajmniej na 3 tygodnie przed Zgromadzeniem Ogólnym sprawozdawczym.

V. Ogólne Zgromadzenia Delegatów. Likwidacja

§ 20. Ogólne Zgromadzenie Delegatów stanowi najwyższą instancję Stowarzyszenia, przyczem wszelkie decyzje, prócz postanowień o przyjmowaniu Kół, zmianie ustawy i o likwidacji, zapadają prostą większością głosów obecnych na Zgromadzeniu Delegatów. O terminie Zgromadzenia Ogólnego Zarząd zawiadamia Kola zapomocą listów poleconych na 3 tygodnie naprzód. Uchwały

Zgromadzenia Ogólnego są prawomocne bez względu na liczbę obecnych delegatów, z wyjątkiem uchwał o likwidacji Stowarzyszenia (patrz § 26).

§ 21. Kola, liczące nie więcej niż 25 członków, reprezentowane są na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów tylko przez jednego Delegata z prawem głosu decydującego; Kola posiadające powyżej 25-ciu członków i nie więcej 50-ciu, wysyłają 2-ch Delegatów i t. d.

§ 22. Zgromadzenie Ogólne Delegatów zwołuje Zarząd Stowarzyszenia, w zasadzie raz do roku, na żądanie jednak pięciu Kół zrzeszonych lub Komisji Rewizyjnej, Zarząd obowiązany jest zwołać w ciągu 4-ch tygodni Nadzwyczajne Ogólne Zgromadzenie Delegatów.

§ 23. Ogólne Zgromadzenia Delegatów odbywają się w różnych miastach Polski, według wyboru Zarządu Stowarzyszenia w porozumieniu z Kolorami.

§ 24. Sprawozdawcze Zebranie Ogólne Delegatów zatwierdza, względnie odrzuca, sprawozdania i ważniejsze decyzje Zarządu Stowarzyszenia i dokonywa wyborów do Zarządu i Komisji Rewizyjnej prostą większością głosów. Decyzje Ogólnego Zgromadzenia Delegatów stają się obowiązującymi dla Kół zrzeszonych w granicach § 11.

§ 25. Zmianę statutów uchwała Zebranie Ogólne Delegatów większością 2/3 głosów Delegatów, obecnych na zebraniu.

§ 26. Likwidację Stowarzyszenia oraz przekazanie całego jego majątku postanawia Ogólne Zgromadzenie Delegatów większością 2/3 głosów Delegatów wszystkich Kół zrzeszonych.

Artykuł recenzowany, wpłynęło 21.03.2019

LITERATURA

- [1] *Dziennik Zjazdu Elektrotechników Polskich* 1919, nr 1 z 7 VI, nr 2 z 8 VI (ze zbiorów Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika” we Lwowie).
- [2] Hickiewicz J., P. Rataj, P. Sadłowski. 2018. „Elektrotechnika na Zjazdach Techników Polskich w przededniu odzyskania niepodległości”. *Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe* 4 (120): 9–18.
- [3] „Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1919–1959”, (red. J. Płaskowski). 1959. Warszawa.
- [4] Januszewski P. 1933. „Zarys historyczny powstania i rozwoju Polskiego Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych” (przedruk z wydawnictwa „Polski Przemysł Elektrotechniczny – przewodnik”, 1933), Warszawa.
- [5] Kalabiński B. 1963. „Zjazdy techników polskich w latach 1882–1917”. *Studia i materiały z dziejów nauki polskiej*, seria D, 4: 3–47.
- [6] Kuźmicki M. 1939. „Związek Elektrowni Polskich w latach 1919–1939”. Warszawa.
- [7] „Pamiętnik V Zjazdu Techników Polskich we Lwowie w roku 1910” (red. S. Anzczyk), 1911. Lwów.
- [8] „Pamiętnik VI Zjazdu Techników Polskich od 11 do 15 września 1912 r. w Krakowie” (red. S. Żeleński, R. Ingarden), Kraków 1914–1917.
- [9] „Pamiętnik Nadzwyczajnego Zjazdu Techników Polskich w Warszawie w roku 1917” (red. W. Chromiński), 1917 Warszawa.
- [10] „Pamiętnik Pierwszego Zjazdu Techników Polskich w Krakowie w dniach 8, 9 i 10 Września 1882 r. odbytego”, Kraków 1884.
- [11] „Prace Zjazdu Techników Polaków w Moskwie 23–28 IX, 6–11 X 1917 r.”, cz. 1, Moskwa 1918.
- [12] *Przegląd Elektrotechniczny* 1919–1921.
- [13] *Przegląd Techniczny* 1919.
- [14] Skarzyński T., J. Kubiatowski. 1994. „Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882–1919–1945”. [W:] *Stowarzyszenie Elektryków Polskich: Zeszyt Historyczny nr 1*, 75 lat SEP 1919–1994 (red. Tadeusz Skarzyński), Warszawa.
- [15] Zaproszenie na Zjazd Elektrotechników Polskich w zbiorach Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy we Lwowie (fond 224, opis 1, sprawa 104 – Korespondencja Zjednoczonego Towarzystwa Elektrycznego we Lwowie).
- [16] Żerański T. 1939. *Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1899–1919. Przegląd Elektrotechniczny*, 12: 593–614.